

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΔΙΜΗΝΙΑΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ Β΄.

(ΜΑΪΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΝΙΟΣ 1907)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Δ. Γ. ΛΑΜΨΑ. «Ὁ Διδακτικὸς διάλογος» (Συνέχεια).
Ν. Γ. ΒΕΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ. «Τελειοποίησις τῆς μορφώσεως τοῦ δημοδιδασκάλου μετὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον».
Δ. Γ. ΛΑΜΨΑ. «Ὑποθεγματικὴ διδασκαλία μαθήματος φυσικῆς ἐν πλήρει σχολείῳ».
Εἰκὼν Ἐβμ. Μπενάκη. — Κίνησις τοῦ Συνδέσμου. — Συνεδρία. Ἐκπαιδευτικαὶ εἰδήσεις, ἀηλώσεις κλπ.

«Ὁ ἀνοίγων ἐν σχολείῳ κλείει μίαν φυλακὴν».

ἘΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΕΡΑΤΟΥΣ»

Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου

1. Ἀλ. Ν. Μουμούρης,	Πρόεδρος
2. Βασ. Βογιᾶς,	Ἀντιπρόεδρος
3. Κ. Οικονομίδης,	Γεν. Γραμματεὺς
4. Ἰω. Φιλιππίδης,	Σύμβουλος
5. Θ. Μπακόπουλος,	»
6. Ἐ. Ἀβραμέας,	»
7. Γ. Καλαράς,	»
8. Π. Λαμπρόπουλος,	»
9. Δ. Νικολαΐδης	»

Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ Περιοδικοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ.

1. Ἀλ. Μουμούρη	Πρόεδρου
2. Ἰ. Φιλιππίδου	Συμβούλου
3. Θ. Μπακοπούλου	»
4. Γ. Ἀνδρουλλιδάκι	Τακτικοῦ μέλους
5. Λ. Ἰωάννου	»
6. Κ. Μερτζιώτου	»
7. Ἰ. Μιχαηλίδου	»

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Στεφανόπουλον, Λάριссαν. Ἀπεστάλη. — Γ. Γαρδαινώτην, Αἴγιον. Ἀπεστάλησαν ἕτερα 7. — Κ. Καλλιαγκάκην, Λεβάδειαν. Ὑλη β'. τεύχους ὠρίσθη πρὸ τῆς λήψεως τοῦ ἄρθρου. — Ι. Λάζον, Λαμίαν. Ἀπεστάλησαν ζητηθέντα ἕτερα 10 ἀντίτυπα.

Ο ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου ὄρα σελ. 17)

Ὁ καθορισμὸς τῶν περὶ ὧν πρόκειται ἀπαιτήσεων ἀποβαίνει ἡμῖν εὐχερῆς, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅσα πρότερον εἶπομεν περὶ τοῦ ἔργου τῆς ἐρωτήσεως. Κατὰ ταῦτα ἔργον ἔχει ἡ ἐρώτησις νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὄρισμένον χάσμα ἐνυπάρχον ἐν συμπλέγματι παραστάσεων, νὰ στρέφῃ ἀμέριστον τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν ἐπ' αὐτὸ καὶ νὰ ἄγῃ τούτους εἰς τὸν αὐτενεργὸν σχηματισμὸν τῆς τῶ χάσμα τοῦτο πληρούσης παραστάσεως. Φανερὸν δ' ὅμως εἶνε, ὅτι ἡ ἐρώτησις δύναται νὰ ἐπιχειρῇ πάντα ταῦτα μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ τῶ χάσμα πληροῦσα παράστασις ὑπάρχει ὅπωςδήποτε ἐν τῷ παραστατικῷ κύκλῳ τῶν μαθητῶν καὶ δὴ οὕτω ζωηρὰ καὶ εὐκίνητος, ὥστε νὰ δύνηται αὐτὴ εὐκαιρίας δοθείσης νὰ ὑψῶται εἰς τὴν ποθητὴν σαφήνειαν. Τούτων οὕτως ἐχόντων συνάγεται, ὅτι πᾶσα ἐρώτησις, ἂν μέλλῃ νὰ ἦ ὀρθή, ὀφείλει νὰ πληροῖ τὰς ἐξῆς ἀπαιτήσεις :

α) νὰ ζητῇ παρὰ τῶν μαθητῶν τὴν πλήρωσιν χάσματος δυνάμενου νὰ πληρωθῇ ὑπ' αὐτῶν,

β) νὰ ὑποδεικνύῃ τὸ χάσμα τοῦτο οὕτως εἰς τοὺς μαθητὰς, ὥστε οὗτοι νὰ δύνωνται νὰ ἀντιληφθῶσι σαφῶς καὶ ὄρισμένως τοῦτο,

γ) νὰ προκαλῆ ὡς οἷόν τε ζωηροτέραν τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν ἐπ' αὐτό,

δ) νὰ ὑποδεικνύῃ τοῦτο οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ δύνωνται νὰ σχηματίζωσιν αὐτενεργοῦντες τὴν τοῦτο πληροῦσαν παράστασιν.

Ἐπιχειρήσωμεν νῦν νὰ ὑποτυπώσωμεν τὸν τρόπον τῆς πληρώσεως ἐκάστης τῶν ἀπαιτήσεων τούτων.

Ἡ πρώτη πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν ἀπευθυνομένη ἀπαίτησις εἶνε κατὰ τὰ εἰρημένα αὐτῆ, νὰ ζητῆ παρὰ τῶν μαθητῶν τὴν πλήρωσιν χάσματος δυναμένου νὰ πληρωθῆ ὑπὸ τούτων.

Πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ἀπαραίτητον εἶνε πρῶτον, ὅπως ἡ τὸ χάσμα πληροῦσα παράστασις εἶνε κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ὅλος ἀνάλογος πρὸς τὴν καθόλου διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν καὶ τὰς ἤδη ὑπ' αὐτῶν κεκτημένας γνώσεις, ἤτοι ἄλλως, **ὅπως ἡ ἐρώτησις ἢ σαφῆς τοῖς μαθηταῖς κατὰ τὸ περιεχόμενον.** Δὲν πρέπει λοιπὸν αὐτῆ νὰ εἶνε μῆτε ὑπερτέρα, μῆτε κατωτέρα τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν. Ἐάν εἶνε ὑπερτέρα, προφανῶς ἢ δὲν θὰ προκαλῆ τοὺς μαθητὰς εἰς οὐδεμίαν ἢ θὰ προκαλῆ αὐτοὺς εἰς ἐσφαλμένας ἀποκρίσεις. Ἐάν πάλιν ἡ τὸ χάσμα πληροῦσα παράστασις εἶνε κατωτέρα τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν, δὲν θὰ ἐξεγείρῃ ἐπαρκῶς ἢ ἐρώτησις τὴν νοητικὴν ἐνέργειαν αὐτῶν, διὰ τοῦτο δ' οὗτοι θὰ περιπίπτωσι ταχέως εἰς ἀνίαν καὶ τὰ ταύτῃ παρομαρτοῦντα κακά, τὴν ἀπροσεξίαν καὶ τὴν ἀταξίαν. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι ὀφείλει ὁ διδάσκων τοῦτο μὲν νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς καὶ τὸν μέσον ὄρον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῆς ὅλης τάξεως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν, τοῦτο δὲ νὰ ὀυθμίξῃ συμφώνως πρὸς ταύτας τὰς τε πρὸς τὴν ὅλην τάξιν καὶ τὰς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν ἀπευθυνομένας ἐρωτήσεις, ἀποτείνων τὰς δυσχερεστέρας εἰς τοὺς κρείττονας καὶ τὰς εὐκολωτέρας εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους ἐξ αὐτῶν, ζητῶν δ' ἅμα τὴν ἐπανάληψιν τῶν εἰς δυσχερεῖς ἐρωτήσεις ἀποκρίσεων τῶν κρειτόνων καὶ παρὰ τῶν ἀσθενεστέρων μαθητῶν. Πολλοὶ διδάσκαλοι, θέλοντες νὰ φαίνονται σοφοὶ καὶ πνευματώδεις εἰς τοὺς ἰδίους μαθητὰς, ἀπευθύνουσι πρὸς τούτους δυσχερεῖς καὶ στρυφνάς ἐρωτήσεις. Οἱ τοιοῦτοι ἄς εἶνε βέβαιοι, ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν κατορθοῦσι διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ προσδοκωμένου παρὰ τῶν μαθητῶν θαυμασμοῦ ἀπολαύουσιν. Οὐχὶ διὰ τοῦτο ἀτόπως ἀπευθύνει ὁ Matthias εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν ἐντράπελον συμβουλὴν «Φρόνιζε περὶ ἀπλῶν καὶ καταληπτῶν ἐρωτήσεων! Ὅταν γίνῃς ἐπιθεωρητής,

δύνασαι νὰ ἐρωτᾷς πνευματώδως. Γνώριζε ὁμως, ὅτι καὶ τότε δὲν θὰ σε ἐννοῶσιν οὔτε οἱ μαθηταί, οὔτε αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ μάλιστα οἱ παιδαγωγικοί!»

Ὁ νῦν δεῦτερον πρέπει νὰ γίνηται πρὸς πλήρωσιν τῆς αὐτῆς ἀπαιτήσεως, εἶνε προδήλως τοῦτο, νὰ ὦσι καὶ αἱ λέξεις, δι' ὧν ζητεῖται ἢ τὸ χάσμα πληροῦσα παράστασις, κατανοηταὶ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἤτοι ἄλλως **νὰ ἢ ἡ ἐρώτησις σαφῆς καὶ κατὰ τὸ λεκτικὸν εἰς τούτους.** Ἐάν τοῦτο δὲν συμβαίῃ, προφανῶς ἢ τὸ χάσμα πληροῦσα παράστασις, καὶ ἂν ἄλλως δὲν ὑπερβαίῃ τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν, δὲν θὰ δύνηται νὰ σχηματισθῆ ὑπὸ τούτων, καθόσον αὐτῆ ἐξάγεται ἐκ τῶν παραστάσεων, ἃς ἀνάγει εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν ἐρωτωμένων ἢ ἐρώτησις, τοιαύτας δὲ προδήλως δὲν θὰ ἀνάγῃ αὐτῆ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, καθόσον αἱ λέξεις αὐτῆς, ὡς ἄγνωστοι τοῖς μαθηταῖς, δὲν θὰ ἀναβιβάζωσιν εἰς τὴν συνειδήσιν αὐτῶν τὰς ἀντιστοίχους παραστάσεις. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ φροντίζῃ, ὅπως ἢ ἐρώτησις αὐτοῦ μὴ περιέχῃ λέξεις καὶ φράσεις ἀκατανοήτους ἢ δυσνοήτους τοῖς μαθηταῖς καὶ χρηζούσας ἐρμηνείας, οἷα εἶνε π. χ. αἱ ἀφηρημένα λέξεις, αἱ μεταφορικαὶ ἐκφράσεις, οἱ τεχνικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ ὄροι καὶ τὰ παρόμοια. Ἐρωτήσεις οὐχὶ σαφεῖς κατὰ τὸ λεκτικὸν διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις εἶνε π. χ. αἶδε, «τίνα εἶνε τὰ ἐλατήρια τῆς ἀγάπης;», «εἶνε ὁ νόμος τοῦ θανάτου γενικός;», «τίς εἶνε ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ χριστιανισμοῦ;», «τίνας πολιτικοὶ θεσμοὶ ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ;» κ. τ. λ. Ἡ ὀρθὴ τῶν ἐρωτήσεων τούτων διατύπωσις εἶνε ἡδε: «Διατί σὺ ἀγαπᾷς τοὺς γονεῖς σου;», «εἶνε ἀναγκαῖον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀποθνήσκωσι;» κ.τ.λ.

Ἡ δευτέρα ἀπαίτησις, ἢ ἀπευθυνομένη εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν, εἶνε κατὰ τὰ ἄρτι λεχθέντα νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ πληρωθῆσόμενον χάσμα οὕτως, ὥστε νὰ δύνωνται οἱ μαθηταὶ νὰ ἀντιληφθῶσιν αὐτὸ σαφῶς καὶ ὀρισμένως.

Πρὸς πλήρωσιν νῦν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ὀφείλει ἢ ἐρώτησις νὰ εἶνε πρῶτον **σύνητος.** Ἐάν ἢ ἐρώτησις εἶνε μακροτέρα τοῦ δέοντος, θὰ ἀνέρχωνται δι' αὐτῆς εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν παι-

δων πολλά ἄμα παραστάσεις, αἵτινες διὰ τὴν στενότητα τῆς συνειδήσεως καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀντιληπτικῆς τῶν παιδῶν δυνάμεως θὰ ἐπισκοπιζῶσιν ἀλλήλας καὶ θὰ δυσχεραίνωσιν ἢ μᾶλλον θὰ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν σαφῆ ἀντίληψιν τοῦ κυρίου σημείου τῆς ἐρωτήσεως, ἥτοι τοῦ ὑποδεικνυομένου χάσματος, ἐπισκοπιζομένου ὑπὸ τῶν οὐχὶ ἀναγκαίων προσθηκῶν. Πρὸδηλον δ' εἶνε, ὅτι οἱ μαθηταὶ μὴ ἀντιλαμβανόμενοι τὸ ὑποδεικνυόμενον χάσμα θὰ ἀδυνατῶσιν ὅλως νὰ πληρῶσιν αὐτὸ ἢ θὰ πληρῶσιν αὐτὸ ἀκαταλλήλως, θὰ ἀδυνατῶσι κατὰ ἰαῦτα νὰ ἀποκριθῶσιν ὀρθῶς ἢ καθόλου νὰ ἀποκριθῶσιν. Εἶνε δ' αἱ ἐρωτήσεις συντομοί, ὅταν περιέχωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας λέξεις καὶ τοὺς ἀναγκαίους μόνον προσδιορισμούς. Φανερόν δ' ὅμως εἶνε, ὅτι ἡ συντομία δὲν πρέπει νὰ ἐξικνῆται μέχρι τοσοῦτου, ὥστε νὰ βλάβηται ἡ σαφήνεια. Ἐφ' ὅσον ἡ σαφήνεια δὲν βλάπτεται, καλὸν εἶνε ἡ ἐρώτησις ν' ἀπλοποιῆται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πᾶς μαθητῆς προκαλούμενος νὰ δύνηται νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτήν. Μακροὶ ἀποβαίνουσιν αἱ ἐρωτήσεις, ὅταν κοσμῶνται δι' οὐχὶ ἀναγκαίων προσδιορισμῶν. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «τί ἀπεφάσισεν ὁ Ξέρξης, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ παραιτηθῆ τοῦ σχεδίου τῆς καθυποτάξεως τῆς Ἑλλάδος, μετὰ σοβαρὰν σκέψιν, ἂν καὶ ἔλαβε πείραν τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων ;», «ἂν ἡ γνώσις τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης δὲν ἐξορκῆ πρὸς τὴν ἠθικότητα, ὡς ἄλλως φρονεῖ ὁ Σωκράτης, τί ἄλλο ἔτι θὰ ἀπαιτῆται πρὸς ταύτην ;»· συντομώτερον, ἄρα καὶ ὀρθότερον, θὰ εἶχον αἱ ἐρωτήσεις αὗται ὧδε «τίνα νέαν ἀφρονα ἀπόφασιν ἔλαβεν ὁ φίλαρχος Ξ. κατὰ τῆς Ἑλλάδος ;», «τί ἄλλο πλὴν τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν ἠθικότητα ;». Εἰς τὰς μακρὰς ἐρωτήσεις κατατακτεῖται καὶ αἱ εἰσαγόμενα διὰ τῶν περιττῶν, ἀλλὰ συνήθων ἐκφράσεων «ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μοῦ εἰπῆ», «ἤθελα τώρα νὰ ἴδῃ, ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μοῦ εἰπῆ», «ἔ, καλὰ λοιπὸν κτλ.», διότι καὶ αὗτα, ἀντὶ νὰ συμβάλλωσιν εἰς τὴν σαφεστέραν ὑπόδειξιν τοῦ πληρωτέου χάσματος, ὅλως τοῦναντίον ἐπισκοπιζοῦσι τὸ κύριον σημεῖον τῆς ἐρωτήσεως. Εἰς τὰς οὐχὶ συντόμους ἐρωτήσεις πρέπει νὰ καταταχθῶσι προφανῶς καὶ αἱ διπλᾶς ἐρωτήσεις, ἐν αἷς ἐρωτᾶται συγχρόνως περὶ

δύο ἀντικειμένων, ἔτι δὲ καὶ αἱ πολλαπλαῖ, ἐν αἷς συγχρόνως ἐρωτᾶται περὶ πλείονων τῶν δύο σημείων ἢ ἀντικειμένων. Τοιαῦτα ἐρωτήσεις εἶνε π. χ. αἶδε «τίνα τὰ ὄρια τῆς Γαλλίας καὶ τίνες οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ αὐτῆς ;», «τί καλεῖται καθῆκον καὶ πόσα εἶδη καθηκόντων διακρίνομεν ;», «τί εἶνε παραλληλόγραμμοι καὶ πόσα εἶδη παραλληλογράμμων ἔχομεν ;», ὡς καὶ ἡ συνήθως ἀκουομένη κατὰ τὴν ἀρχὴν πάσης διδακτικῆς ὥρας «τί εἶχομεν—ἢ—τί εἴπομεν—ἢ—τί ἐμάθομεν εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα ;». Αἱ τοιαῦτα ἐρωτήσεις πρέπει νὰ ἀποφεύγονται οὐ μόνον διότι ἀποβαίνουσι λίαν μακροὶ, ἀλλὰ καὶ διότι στρέφουσι τὴν προσοχὴν τῶν ἐρωτωμένων εἰς πλείω τοῦ ἐνὸς κύρια σημεῖα συγχρόνως, οὕτω δὲ διασπαθῶσι ταύτην καὶ διὰ τοῦτο δυσχεραίνουσι τὴν σαφῆ ἀντίληψιν ἐκάστου τῶν σημείων τούτων. Δὲν πρέπει ὅμως αἱ τοιαῦτα ἐρωτήσεις νὰ ἀποφεύγονται καὶ ἀπολύτως. Ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶνε δυνατὴ ἐν ταῖς ἀνωτέραις σχολικαῖς βαθμίαι καὶ δὴ προκειμένου περὶ ὕλης γνωστῆς ὅλως τοῖς μαθηταῖς καὶ στερεῶς ἐντυπωθείσης ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν. Εἶνε δ' ἐνταῦθα αὕτη δυνατὴ, πρῶτον διότι ἡ συνείδησις τῶν μαθητῶν εἶνε ἤδη εὐρύτερα διὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν, δεύτερον δὲ διότι αἱ παραστάσεις ὕλης ὅλως γνωστῆς εἶνε ἱκανῶς εὐκίνητοι.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὀφείλει δεύτερον ἡ ἐρώτησις νὰ εἶνε **ὠρισμένη**, δηλαδὴ τοιαύτη, ὥστε νὰ ὑποδεικνύῃ ἐν καθ' ὅλα ὠρισμένον χάσμα, νὰ μὴ ἐγείρῃ δ' οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ αὐτοῦ. Αἱ ἀόριστοι καὶ γενικαὶ ἐρωτήσεις, ὑποδεικνύουσαι εἰς τὸν μαθητὴν πλείονα τοῦ ἐνὸς χάσματα, ἢ ἀφήνουσιν αὐτὸν ἐν ἀμφιβόλῳ περὶ τοῦ πληρωτέου χάσματος ἢ ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτὸν πλείονας τῆς μᾶς ἀποκρίσεις, τούτων δ' ἕνεκα καθιστῶσιν εἰς αὐτὸν συνήθως τὴν ἀπάντησιν ἀνεπιτυχῆ ἢ καὶ ὅλως ἀδύνατον. Ὅπως νῦν ὁ διδάσκαλος ποιῆ τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ ὠρισμένας, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει αὐτοῦ τάδε. Πρῶτον, ὁσάκις ἡ ἐρώτησις γίνηται περὶ μερικοῦ τινος καὶ εἰδικοῦ, ὀφείλει νὰ περιέχῃ τὴν ἀμέσως ὑπερβηκῆσαν ἔννοιαν, οὐχὶ δὲ τινα ἀνωτέραν, γενικωτέραν. Πρὸς τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην ἀντιφάσκει π. χ. ἡ ἐρώτησις «ποῦ κεῖται ἡ Λάρισα ;»· αὕτη περιέχουσα τὴν τοῦ ἐρωτωμένου πολλῶ ἀνωτέραν

έννοιαν **ποῦ** εἶνε σφόδρα ἀόριστος, διὰ τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἀγάγη εἰς ποικίλας ἀποκρίσεις, οἷαι αἱ «παρὰ τὸν Πηνηϊόν», «ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαρίσης», «ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης», «ἐν Θεσσαλίᾳ», «ἐν Ἑλλάδι», «ἐν τῇ Ἑλ. Χερσοννήσῳ», «ἐν Εὐρώπῃ», «ἐν τῷ Βορείῳ Ἡμισφαιρίῳ». Ὁρισμένη καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῆ ἀποβαίνει ἡ ἐρώτησις αὕτη, ἂν περιορισθῇ ἡ γενικότης αὐτῆς, τεθῇ δ' ἐν ταύτῃ ἡ ἀμέσως ὑπερβεβηκυῖα έννοια «παρὰ τίνα ποταμόν», «ἐν τίνι ἐπαρχίᾳ» κ.τ.λ. Τοιαῦται ἀόριστοι καὶ γενικαὶ ἐρωτήσεις εἶνε καθόλου αἱ εἰσαγόμεναι διὰ τῶν ἐρωτηματικῶν **τί, πῶς, ποῦ** κτλ. αἵτινες μένουσαι ἄνευ ἀκριβεστέρου τινὸς διορισμοῦ ἕνεκα τῆς γενικότητος αὐτῶν δὲν ὑποδεικνύουσι τοῖς μαθηταῖς σαφῶς τὸ πληρωτέον χάσμα, διὰ τοῦτο δὲ συνοδεύονται ὑπὸ ἀνεπιτυχῶν ἀποκρίσεων αὐτῶν. Εἶτα, ὡσάκις ἡ ἐρώτησις γίνηται περὶ τῶν μερικῶν γνωρισμάτων ἀντικειμένου τινός, ὀφείλει νὰ περιέχῃ τὴν τοῦ γένους έννοιαν καὶ τὴν τοῦ εἴδους. Τοιαύτη π. χ. εἶνε ἡ ἐρώτησις «τίνα ἐδάφη (γένος) εἶνε ἀνθυγιεινὰ (εἶδος);» — ἀποκρίσις «τὰ ἐλώδη (γνώρισμα)». Ἐὰν εἶτα ἡ ἐρώτησις ἀφορᾷ τὸ πλάτος έννοίας τινός, πρέπει νὰ περιέχῃ τὴν βάσιν τῆς διαιρέσεως· ὀρθαὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «πῶς διαιροῦμεν τὰ ζῷα κατὰ τὴν σωματικὴν αὐτῶν κατασκευήν;», «πῶς διαιροῦνται τὰ ζῷα κατὰ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς αὐτῶν;» κ.τ.λ. Περαιτέρω ἡ ἐρώτησις ὀφείλει νὰ εἶνε ἀπηλλαγμένη πάσης λογικῆς ἀτοπίας. Δὲν πρέπει π. χ. αὕτη νὰ ἐνέχῃ ἐσωτερικὴν ἀντίφασιν, νὰ συγχέῃ τὸ καθόλου πρὸς τὸ ἐπὶ μέρος, νὰ διαστέλλῃ ὡς ἀντιθέτους έννοίας μὴ οὔσας τοιαύτας κ.τ.λ. Τοιαύτας λογικὰς ἀτοπίας ἐγκλείουσι π.χ. αἶδε αἱ ἐρωτήσεις «διατί τὰ καλὰ ἔργα τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ δὲν εἶνε καλὰ ἔργα;», «ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλαλήθεια εἶνε ἄξια ἐπαίνου;» «τὸ τρώγειν εἶνε ὀφέλιμον ἢ εὐάρεστον;», «ὁ Φίλιππος ἦτο Ἕλλην ἢ Μακεδών;» κ.τ.λ. Ὁσαύτως ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ἀποφεύγῃ τὰς ἐρωτήσεις, τὰς περιεχούσας τὰ ὅλως ἀόριστα ῥήματα εἶναι, γίγνεσθαι, συμβαίνειν, ἔχειν, θέλειν, πράττειν, κἀμινεῖν, ὀφείλειν καὶ τὰ παρόμοια. Τοιαῦται ἐρωτήσεις εἶνε π. χ. αἶδε «τί δὲν εἶχεν ὁ πλούσιος;», «τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος;», «τί ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς;», «τί κἀμινεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀσθενήσῃ;», «τί ὀφείλου-

σιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι;» κ.τ.λ. Αἱ τοιαῦται ἐρωτήσεις δὲν ὑποδηλοῦσι τῷ μαθητῇ ἐν ὀρισμένον χάσμα, ἀλλὰ πλείονα τοῦ ἐνός, διὰ τοῦτο δὲ δυνατόν εἶνε νὰ μὴ ἀκολουθῶνται ὑπὸ τῆς ζητουμένης ἀποκρίσεως· οὕτως εἰς τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν, ἐνῶ προσδοκῶμεν τὴν ἀπόκρισιν «ὁ πλούσιος δὲν εἶχεν ὑγίειαν», δυνατόν εἶνε νὰ λάβωμεν ἀντ' αὐτῆς τινα ἐκ τῶνδε «δὲν εἶχε τέκνα, γονεῖς κ.τ.λ.», «δὲν εἶχεν ἡσυχίαν», «δὲν εἶχεν ὄρεξιν» κ.τ.λ., εἰς τὴν δευτέραν προσδοκῶντες τὴν ἀπόκρισιν «εἶνε θνητὸς» δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μίαν ἐκ τῶν ἐξῆς «εἶνε λογικὸν πλάσμα», «εἶνε ἀμαρτωλός» κ.τ.λ. εἰς τὴν τρίτην δυνατόν εἶνε νὰ λάβωμεν τὰς «ἦτο μεγαλόσωμος, ὄρατος, εὐφρῆς, ἠθικός, καλὸς στρατηγός, καλὸς πολιτικός, σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος κ.τ.λ.», εἰς τὴν τετάρτην τὰς «κατακλίνεται», «καλεῖ τὸν ἱατρὸν», «κἀμινεῖ τὴν διαθήκην του», «φοβεῖται τὸν θάνατον», «πυρέσει» κ.τ.λ. εἰς δὲ τὴν τελευταίαν τὰς «νὰ ἀγαπῶσι τὸν πλησίον», «νὰ σέβωνται τὸν Θεόν», «νὰ πράττωσι τὸ καθήκον των» κ.τ.λ. Ὁμοίως, ἂν θέλοντες νὰ διασαφήσωμεν τοῖς μαθηταῖς τὴν έννοιαν τοῦ κλέπτειν ἐρωτήσωμεν «τί κἀμινεῖς, ὅταν πέρνης ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σου τὸ μῆλόν του;», προφανῶς θὰ ἐρωτήσωμεν ἀόριστως, δυνατόν δ' εἶνε διὰ τοῦτο νὰ μὴ λάβωμεν τὴν ζητουμένην ἀπόκρισιν «κλέπτω», ἀλλ' ἐξ ἴσου καλῶς οἰανδήποτε ἄλλην, π.χ. τὴν «τὸ τρώγω!». Αἱ τοιαῦτα ῥήματα περιέχουσαι ἐρωτήσεις ἐπιτρέπονται τότε μόνον, ὅταν ἡ εἰδικὴ αὐτῶν σημασία ἐξάγῃται ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τοῦ λόγου. Ὁσαύτως ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ ὡς ἀόριστους καὶ τὰς ἐρωτήσεις ἐκεῖνας, ἐν αἷς περιέχεται ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐρωτωμένου πράγματος· τοιαύτη εἶνε π. χ. ἡ ἐρώτησις «τί θὰ ἐσκέφθη ἴσως ὁ Πανσανίας μαθὼν τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐφόρων;». Ὁ τοιαύτας ἐρωτήσεις ἀπευθύνων διδάσκαλος παρέχει τοῖς μαθηταῖς τὸ δικαίωμα νὰ δίδωσιν ἀποκρίσεις ὁμοίως ἀόριστους καὶ ἀνάκριβεις. Ὁμοίως ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ ὅλως καὶ δὴ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι τὰς εἰρωνικὰς ἢ σκωπτικὰς ἐρωτήσεις, ὧν τὰ ἀναληθῆ στοιχεῖα δύνανται πολλάκις νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀληθῆ καὶ δὴ ὑπὸ μαθητῶν μὴ ἀφωσιωμένων ἐντελῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ αἵτινες οὕτως ἀποβαίνουσι πηγὴ ποικίλων παρανοήσεων. Ὁσαύτως ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἀπευθύνῃ

ἐκάστην ἐρώτησιν ὑπὸ μίαν μόνην μορφήν, οὐχὶ δ' ἀπευθύνας ταύτην ὑπό τινα μορφήν, πρὶν λάβῃ ἀπόκρισιν παρὰ τῶν μαθητῶν, νὰ ἀπευθύνῃ ταύτην καὶ ὑπ' ἄλλην ἢ ὑπ' ἄλλας ἀλληλοδιαδόχως. Αἱ διαδοχικαὶ αὐταὶ ἐρωτήσεις, ἀντὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν σαφεστέραν ὑπόδειξιν τοῦ πληρωτέου χάσματος, ἐπισκοτοῖζουσι μᾶλλον τοῦτο, πρῶτον μὲν διότι αὐταὶ θὰ ὑποδεικνύωσι συνήθως διάφορον ἐκάστη χάσμα εἰς τοὺς μαθητάς, οὕτω δὲ θὰ ἀφήνωσι τούτους ἐν ἀμφιβόλῳ περὶ τοῦ πληρωτέου, εἶτα δὲ διότι ὡς ἐπισκοτοῖζουσαι συνήθως ἀλλήλας ἀμοιβαίως οὐδὲν ἐν τέλει χάσμα θὰ δυνηθῶσι νὰ ὑποδείξωσιν εἰς τούτους, τέλος δὲ διότι δι' αὐτῶν ἐπιδεικνύει συνήθως ὁ διδάσκαλος εἰς τοὺς μαθητάς ἀβεβαιότητα περὶ τοῦ ἐρωτωμένου, ἥτις προφανῶς θὰ μεταδοθῇ ἀμέσως καὶ εἰς αὐτούς. Τέλος ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ φροντίζη καὶ **περὶ τῆς ὀρθῆς γλωσσικῆς διατυπώσεως** τῶν ἐρωτήσεων αὐτοῦ. Ἡ ἀνακριβὴς γλωσσικὴ διατύπωσις ἄγει κατ' ἀνάγκην εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ πληρωτέου χάσματος καὶ εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν αὐτοῦ. Ὄρθῃ δ' εἶνε γλωσσικῶς ἡ ἐρώτησις, ἂν πρῶτον ἡ ἐρωτηματικὴ λέξις θέτῃται ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς. Οὕτω δηλοῦται εὐθὺς τοῖς ἐρωτωμένοις τὸ εἶδος τοῦ χάσματος, ὅπερ μέλλουσι νὰ πληρώσωσι. Δὲν πρέπει κατὰ τοῦτο νὰ ἐρωτῶμεν «οἱ λέοντες ἀνήκουσιν εἰς τίνα ζῶα ;», «τὸ τρίγωνον ἔχει πόσας γωνίας ;», «ὁ Μιλτιάδης ἐνίκησεν εἰς τίνα μάχην ;» κ.τ.λ. Ἐν τούτοις ἐπιτρέπεται ἡ πρόταξις ἄλλης τινὸς λέξεως, ἐφ' ὅσον αὕτη πρόκειται νὰ τονισθῇ ἰσχυρῶς. Καλὸν δ' ὁμοίως εἶνε, ὡσάκις ἐρωτῶμεν διὰ πλειόνων τῆς μιᾶς προτάσεων, νὰ προτάσωμεν τὴν τὸ κύριον σημεῖον τῆς ἐρωτήσεως περιέχουσαν πρότασιν τῶν λοιπῶν. — Γλωσσικῶς εἶτα ὀρθὴ εἶνε ἡ ἐρώτησις, ὅταν ἐκφέρηται ἐν ὅλῃ προτάσει. Φανερόν ὅμως εἶνε, ὅτι δὲν ἐλλείπουσι καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ ἐρωτᾷ καὶ δι' ἀτελῶν προτάσεων καὶ δι' καὶ διὰ μιᾶς μόνον λέξεως (π.χ. λοιπόν ; ἔπειτα ; διατί ; πῶς ; ποῦ ; πότε ; 3×5 ; κ.τ.λ.). Τοῦτο δὲ θὰ συμβαίῃ πρῶτον μὲν, ὅταν ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν νοημάτων θὰ εἶνε εὐκόλον εἰς τοὺς μαθητάς νὰ ἐννοῶσιν εὐκόλως τὰ λοιπὰ μέλη τῆς περὶ ἧς ἐκάστοτε πρόκειται ἀτελοῦς προτάσεως. Ἡ ἐν ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσι χρῆσις ὅλων προτάσεων, οὐδένα λόγον

ἔχουσα, θὰ καταναλίσκῃ χρόνον ἐπὶ ματαίῳ καὶ θὰ μειοῖ τὴν ζωηρότητα τοῦ διαλόγου. Δι' ἀτελῶν προτάσεων ἐπιτρέπεται ὡσαύτως νὰ ἐρωτῶμεν, ὅταν ὁ ὀρθμὸς τῶν ἐρωτήσεων πρέπῃ νὰ εἶνε ταχύς. Τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς διδασκαλίας, τὸ στάδιον τῆς ἀσκήσεως, καθ' ὃ προϋουσῶν τῶν ἀσκήσεων καλὸν εἶνε νὰ περιστέλλῃται ἢ ἐξ αὐτῶν ἀνία διὰ τοῦ ταχέος τοῦ ὀρθμοῦ, ἔτι δὲ ἐν πολλαπλαῖς ἐπαναλήψεσι τῆς αὐτῆς ὕλης. — Γλωσσικῶς ὀρθὴ εἶνε τρίτον ἡ ἐρώτησις, ὅταν ἀποφεύγῃ τὴν χρῆσιν ἐρωτηματικῶν λέξεων δισημάντων καὶ πολυσημάντων, οἷα εἶνε αἱ **διατί** (σημαίνουσα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ τὴν τε αἰτίαν (ἐνεκεν τίνος λόγου) καὶ τὸν σκοπὸν (πρὸς τί, πρὸς τίνα σκοπὸν)), **πῶς** (σημαίνουσα πᾶν εἶδος τρόπου, τὸ ἀντικείμενον (= τί ;), τὸ ὄργανον, τὴν αἰτίαν, τὸν σκοπὸν), **πότε** (σημαίνουσα τὸν χρόνον καὶ τὴν ὑπόθεσιν (ὑπὸ τίνα ὄρον)) κ.τ.λ. Γλωσσικῶς ἀνακριβεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἀόριστοι εἶνε π.χ. αἱ ἐρωτήσεις «διατί ἀποδημοῦσι τὰ πτηνὰ κατὰ τὸ φθινόπωρον ;», «διατί τιμωρεῖται ὁ κακός ;», «πῶς ἀνεχώρησεν ὁ Ξέρξης ;». Εἰς τὴν πρώτην τῶν ἐρωτήσεων τούτων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τὰς ἀποκρίσεις «διότι ἀρχίζει τὸ ψῦχος» καὶ «ἵνα εὐρωσι τροφήν κατὰ τὸν χειμῶνα», εἰς τὴν δευτέραν τὰς «διότι βλέπτει τὸν πλησίον» καὶ «ἵνα διορθωθῇ», εἰς τὴν τρίτην τὰς «συντετριμμένος», «κατησχυμμένος», «διὰ ξηρᾶς», «διότι ὁ στρατὸς αὐτοῦ κατεστράφη» κ.τ.λ. Ὀρισμένα θὰ ἦσαν αἱ ἐρωτήσεις αὐταὶ, ἂν διευποῦντο ὡδε «ἐνεκεν τίνος λόγου—ἢ—πρὸς τίνα σκοπὸν ἀποδημοῦσι κ.τ.λ., τιμωρεῖται κ.τ.λ.», «ἐν τίνι καταστάσει—ἢ—διὰ τίνος μέσου κ.τ.λ. ἀνεχώρησεν ὁ Ξέρξης ;». Γλωσσικῶς ὀρθὴ εἶνε τέταρτον ἡ ἐρώτησις, ἂν μὴ περιέχῃ λέξεις ἢ φράσεις ἐχούσας μεταφορικὴν σημασίαν. Αἱ τοιαῦται ἢ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ἀντίληψιν τοῦ πληρωτέου χάσματος ἢ ὑποδηλοῦσιν ἕτερον παρὰ τὸ ζητούμενον. Οὕτως ἡ ἐρώτησις «τίς γελᾷ πάντοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα ;» δὲν θὰ προκαλέσῃ τὴν ποθητὴν ἀπόκρισιν «ὁ οὐρανός». Προφανῶς ἡ δὲν θὰ συνοδεύηται ὑπὸ ἀποκρίσεως ἢ θὰ συνοδεύηται ὑπὸ ἀνεπιτυχῶν, ἐνίοτε μάλιστα αὐτόχρημα γελοίων (π.χ. «ὁ γελοῖος», «ὄλοι μας» κ.τ.λ.). — Γλωσσικῶς ὀρθὴ εἶνε εἶτα ἡ ἐρώτησις, ἂν ἀποκλείῃ πᾶσαν παρανόησιν τῆς συντακτικῆς αὐτῆς πλο-

κῆς. Ὅθεν ἀνακριβῆς εἶνε ἡ ἐρώτησις «τί προκαλεῖ τὸ μῖσος ;», καθόσον δὲν διασαφίζεται ἐν αὐτῇ, ποῖον εἶνε τὸ ὑποκείμενον καὶ ποῖον τὸ ἀντικείμενον. Ὁρθῆ θὰ ἦτο ἡ ἐρώτησις, ἂν διευτυπύτο μᾶλλον ὠρισμένως, καὶ δὴ ὧδε «τίς εἶνε ἡ αἰτία τοῦ μίσους ;» ἢ «τίνα ἐπακολούθημα ἔχει τὸ μῖσος ;». — Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὀρθῆς γλωσσικῆς διατυπώσεως ὀφείλει εἶτα ὁ διδάσκων, ὅσας ἐννοιά τις ἐκφράζεται διὰ πλειόνων τῆς μιᾶς λέξεων, νὰ μὴ ἀποχωρίζῃ ταύτας ἐν τῇ ἐρωτήσει. Ἡ ἀπόκρισις π.χ. «οἱ Ἀθηναῖοι **εἶχον σκοπόν** νὰ ναυμαχήσωσιν ἐν Σαλαμῖνι» δὲν πρέπει νὰ ζητηται διὰ τῆς ἐρωτήσεως «τί εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ;». — Τέλος ὀφείλει ἡ ἐρώτησις νὰ τονίζεται ὀρθῶς, διότι ὁ διάφορος τονισμὸς ὑποδηλοῖ διάφορον κύριον σημεῖον ἐρωτήσεως. Ἄλλο εἶνε τὸ πληρωτέον χάσμα, ἂν τονίσωμεν «**εὔρεν** ὁ Κολόμβος τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας θαλασσίαν ὁδόν ;», ἄλλο εἶνε, ἂν τονίσωμεν «εὔρεν **ὁ Κολόμβος** κ.τ.λ.» καὶ ἄλλο τέλος εἶνε, ἂν τονίσωμεν «εὔρεν ὁ Κ. τὴν **πρὸς τὰς Ἰνδίας** θαλασσίαν ὁδόν ;»

Ἡ τρίτη ἀπαίτησις, ἣτις ἀπευθύνεται εἰς τὴν ὀρθὴν ἐρώτησιν, εἶνε, ὡς γνωστόν, νὰ προκαλῆ ὡς οἷόν τε ζωηρότεραν τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν ἐπὶ τὸ πληρωτέον χάσμα. Ἡ ἐρώτησις πληροῖ τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, ἂν πρὸ παντὸς πληροῖ τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν, ἣτοι ἂν ὑποδεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς οἷόν τε σαφέστερον τὸ πληρωθησόμενον χάσμα. Προφανῶς ἡ σαφὴς ὑπόδειξις τοῦ πληρωτέου χάσματος εἶνε ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς κατεύθυνσιν τῆς προσοχῆς τῶν μαθητῶν ἐπ' αὐτό. Βεβαίως ὅμως δὲν εἶνε καὶ ὁ μόνος. Δεύτερος πρὸς τοῦτο ὅρος εἶνε προδήλως **ἡ κατὰ τὴν ἐρώτησιν ἀποφύγη παντός, ὅπερ δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὴν εἰς ταύτην προσοχὴν τῶν ἐρωτωμένων.** Πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὅρου τούτου πρέπει πρῶτον νὰ μὴ προτάσσῃται τῆς ἐρωτήσεως τὸ ὄνομα τοῦ μαθητοῦ, ὅστις θὰ δώσῃ τὴν ἀπόκρισιν. Τοῦτο γινόμενον θὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα, ὅτι οἱ λοιποὶ μαθηταὶ βλέποντες ὠρισμένον συμμαθητὴν ἐρωτώμενον δὲν θὰ ἀναφέρωσι τὴν ἐρώτησιν καὶ εἰς ἑαυτούς, διὰ τοῦτο δὲ θὰ ἀποστρέψωσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐρωτήσεως καὶ ἀπὸ τῆς ἐργασίας πρὸς ζήτησιν τοῦ χάσματος καὶ τῆς τοῦτο πληρούσης παρα-

στάσεως, καὶ ἂν ἔτι τὸ χάσμα δηλῶται αὐτοῖς σαφῶς, ἡ δὲ τοῦτο πληροῦσα παράστασις δύναται νὰ σχηματισθῇ παρ' αὐτοῖς εὐκόλως. Ἄλλως δὲ παρὰ τισι τῶν μαθητῶν ἤδη ἡ ὑλικὴ ἐντύπωσις, ἡ προκαλούμενη παρ' αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀναγγελίας τοῦ ἄλλοτρίου ὀνόματος, εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐπισπάσῃται ὅλως τὴν προσοχὴν αὐτῶν, νὰ ἀποστρέψῃ δ' ἐντελῶς ταύτην ἀπὸ τῆς ἐρωτήσεως. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρέπει δεύτερον νὰ μὴ ἀπευθύνωνται αἱ ἐρωτήσεις εἰς τοὺς μαθητὰς κατὰ σειρὰν ὠρισμένην, διὰ τοῦτο δὲ γνωστὴν εἰς αὐτούς. Τοῦτο θὰ ἔχῃ προφανῶς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ καὶ ἡ πρὸ τῆς ἐρωτήσεως δήλωσις τοῦ ἀποκριθησομένου μαθητοῦ. Ἐκαστος δηλονότι μαθητῆς γινώσκων τὴν οἰκείαν τάξιν θὰ προσέχῃ μόνον, ὅταν ἔλθῃ **ἡ σειρὰ του.** Ἀντὶ τούτων πρέπει νὰ συμβαίνοσι κατὰ τὴν ἐρώτησιν πρὸς πλήρωσιν τῆς προκειμένης ἀπαιτήσεως τὰδε. Πρῶτον ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἀπευθύνῃ τὴν ἐρώτησιν πρὸς πᾶσαν τὴν τάξιν, ὃ δὴ καὶ γίνεται, ἂν πρὸ ταύτης δὲν ὀνομάζῃ τὸν ἀποκριθησόμενον. Τούτου συμβαίνοντος πᾶς μαθητῆς ἀναφέρει τὴν ἐρώτησιν εἰς ἑαυτόν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ προσέχει εἰς τὸ πληρωτέον χάσμα καὶ ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς πληρώσεως αὐτοῦ. Περιττὸν δ' εἶνε βεβαίως νὰ προστεθῇ, ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποβαίνει ἡ διδασκαλία **κοινῇ**, ἀπευθύνεται δηλονότι πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς, ὡς πράγματι αὕτη ὀφείλει νὰ πράττῃ καὶ ὡς πράττει ἐπὶ τῶν μονολογικῶν μορφῶν, καθ' ἃς ὡς γνωστόν ὁ διδάσκαλος ἀπευθύνει τὸν λόγον οὐχὶ πρὸς δύο ἢ τρεῖς μόνον μαθητὰς, ἀλλὰ πρὸς πάντας. Δεύτερον ὀφείλει ὁ διδάσκαλος, ἵνα ἐξεγείρῃ μᾶλλον τὴν τῶν μαθητῶν προσοχὴν, ἅμα δ' ἐξελέγχῃ τὴν παρ' αὐτοῖς ὑπαρξίν ταύτης, νὰ ἐθίξῃ τούτους νὰ ἀναγγέλλωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἀποκρισιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐρώτησιν. Καλὸν δ' εἶνε ἡ ἀναγγελία αὕτη νὰ γίνηται δι' εὐσχίμου ἀνυψώσεως τοῦ δείκτου τῆς χειρός. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀποφεύγεται ἡ διὰ φωνῶν ἢ δι' ἀναστάσεως θορυβώδης ἀναγγελία, εἰς ἣν κλίνουσι οἱ μικρότεροι καὶ διὰ τοῦτο ἀνίκανοι νὰ συγκρατῶσιν ἑαυτοὺς μαθηταὶ ἕνεκα τῆς ζωηρότητος τῶν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν ἀνερχομένων παραστατικῶν σειρῶν καὶ ἦν δι' εὐνοήτους λόγους ὀφείλει νὰ ἀπαγορεύῃ αὐστηρῶς ὁ διδάσκαλος. Εἶτα ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ καλῇ μετὰ τὴν ἀναγγελίαν

ἓνα τῶν μαθητῶν εἰς ἀπάντησιν, καὶ δὴ τοιοῦτον, περὶ οὗ ἔχει πεποιθήσιν, ὅτι θὰ δώσῃ τὴν ὀρθὴν ἀπόκρισιν. Καλὸν δ' ὅμως εἶνε νὰ μὴ ἐκλέγῃ τοῦτον μόνον μεταξὺ τῶν ἀναγγελλόντων ἑαυτοῦς, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ αὐτὸν καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν, οἵτινες πολλάκις δύνανται μὲν νὰ δώσωσι τὴν ἀπόκρισιν, ἐκ νοηρότητος δ' ὅμως ἢ ἐκ δειλίας καὶ αἰσχυνηγίας ἀποφεύγουσι καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγγελίαν. Τέλος ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ φροντίζῃ καὶ περὶ τούτου, ὅπως δῆλα δὴ πάντες οἱ μαθηταὶ καλῶνται σχετικῶς ἕξ ἴσου εἰς τὰς ἀποκρίσεις καὶ δὴ καὶ ἐντὸς τῆς ἐλαχίστης μονάδος τοῦ χρόνου, οὐ μόνον δηλαδὴ ἐν μιᾷ ἢ ἡμισείᾳ ὥρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνὶ ἔτι τετάρτῳ αὐτῆς. Ἡ μετοχὴ ὅμως πρέπει νὰ εἶνε κατὰ τὰ εἰρημμένα σχετικῶς ἰσομερῆς, διότι προδήλως οἱ ἀσθενέστεροι τῶν μαθητῶν πρέπει νὰ καλῶνται συχνότερον εἰς τὰς ἀποκρίσεις. Ὄφειλε μάλιστα νὰ ἰσχύῃ διὰ τὸν διδάσκαλον ὡς κανὼν, ὅπως μηδέποτε ἀναθέτῃ εἰς κρείττονας μαθητὰς ἀποκρίσεις, αἵτινες δύνανται νὰ δοθῶσι καὶ ὑπ' ἀσθενεστέρων, καὶ ὅπως οἱ κρείττορες καλῶνται πρὸ παντὸς εἰς δυσχερεῖς ἀπαντήσεις καὶ εἰς διόρθωσιν ἀνεπιτυχῶν ἀποκρίσεων τῶν ἀσθενεστέρων, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ πάσης νέας ἀσκήσεως, καθ' ἣν ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ χωρῇ ἀπὸ τῶν καλυτέρων μαθητῶν εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους, ἵνα οὕτω οὗτοι συμπαρασύρονται ὑπ' ἐκείνων εἰς τὴν ταχύτεραν τῶν νοημάτων κίνησιν. Σημειωτέον νῦν, ὅτι διὰ τῆς λήψεως τῶν μέτρων τούτων οὐ μόνον κατορθοῦται ἡ στροφή τῆς προσοχῆς πάντων τῶν μαθητῶν εἰς τὸ ἐρωτώμενον, ἀλλὰ καὶ παρέχεται πᾶσιν ἀφορμὴ πρὸς αὐτενεργὸν μετοχὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἔτι δὲ καὶ ζωηρὰ διατηρεῖται ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ διδασκάλου πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν. Ὁ νῦν ἔτι ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ποιῇ, ὅπως μὴ διασπαθᾶται ἡ προσοχὴ τῶν ἐρωτωμένων, εἶνε ἢ κατὰ τὸν μετὰ τῶν μαθητῶν διάλογον **ἀποφύγῃ ἐρωτήσεων ἀπομακρυνομένων τοῦ κυρίου θέματος καὶ ἀσχέτων πρὸς τοῦτο**. Ὅτι διὰ τῶν τοιούτων ἐρωτήσεων εἰσάγονται οἱ μαθηταὶ εἰς νέους παραστατικούς κύκλους, ἀποστρέφεται δ' ἡ προσοχὴ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ κυρίου θέματος, εἶνε πρόδηλον. Πρόδηλον δ' ὅμως ὡσαύτως εἶνε, καὶ πόσον δυσχερῆς εἶνε ἡ

ἐπαναστροφή τῆς προσοχῆς εἰς τὴν κατεύθυνσιν, ἀφ' ἧς ἀπαξ ἀπεστράφη.

Τετάρτη ἀπαιτήσις ἀπευθυνομένη πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν εἶνε, ὡς εἶδομεν, αὕτη, νὰ ὑποδεικνύῃ δηλαδὴ τὸ πληρωθησόμενον χάσμα οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίζωσιν αὐτενεργῶς τὴν τοῦτο πληροῦσαν παράστασιν.

Πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ὀφείλει πρῶτον ὁ διδάσκαλος **νὰ ἀποφεύγῃ μὲν πᾶσαν μορφὴν ἐρωτήσεως, ἣτις ὅλως ἢ ἐν μέρει αἶρει τὴν αὐτενεργίαν τῶν μαθητῶν**, ἥτοι ὅλως ἢ ἐν μέρει ἀποκλείει καὶ ἀδύνατον καθιστᾷ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ χάσματος διὰ τῆς ἰδίας τῶν παίδων νοητικῆς ἐργασίας, **νὰ μεταχειρίζεται δ' ἐκείνην μόνον τὴν μορφὴν, ἣτις τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιτρέπει**. Ἐκ τῶν διαφορῶν μορφῶν τῆς ἐρωτήσεως ἡ μόνη προκαλοῦσα τὴν αὐτενεργίαν τῶν μαθητῶν εἶνε ἡ **τῆς συμπληρωτικῆς ἢ διοριστικῆς ἐρωτήσεως**, ἣτις, ζητοῦσα τὴν συμπλήρωσιν ἢ τὸν διορισμὸν ἐνὸς τῶν μελῶν προτάσεώς τινος, τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ ἀντικειμένου, τοῦ κατηγορήματος, τοῦ κατηγορουμένου κ.τ.λ., οὐδὲν περιέχει τὸ πληροῦν τὸ ὑπ' αὐτῆς ὑποδεικνυόμενον χάσμα, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τὴν πλήρωσιν αὐτοῦ παρὰ τῶν μαθητῶν. Ἡ ἐρώτησις αὕτη σχηματίζεται συνηθέστατα δι' ἐρωτηματικῆς λέξεως, ἀπαιτεῖ δ' ἀπάντησιν ἐν ὅλῃ προτάσει. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «τί ἀπῆντησεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὸν Εὐρυβιάδην;», «τίς ἐνίκησεν ἐν Θερμοπύλαις;» κ.τ.λ. Φευκτεῖαι τοῦναντίον εἶνε ὡς κωλύουσαι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν αἱ ἐρωτήσεις τῶνδε τῶν μορφῶν: α) **αἱ ἐρωτήσεις ἀποφάνσεως**, αἵτινες ζητοῦσι παρὰ τοῦ μαθητοῦ νὰ ἀποφανθῇ περὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ἐν τῇ ἐρωτήσει περιεχομένης κρίσεως, ἂν δηλ. ἡ τὸ χάσμα πληροῦσα κρίσις, ἢ ἐν τῇ ἐρωτήσει περιεχομένη, ἀληθεύῃ ἢ μὴ. Αἱ ἐρωτήσεις αὗται σχηματίζονται μόνον διὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ τόνου ἢ αὐτοῦ τε καὶ τῆς θέσεως τῶν λέξεων, ἀπαιτοῦσι δ' ὡς ἀπάντησιν «ναί» ἢ «οὐ». Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «ὁ Πausanias ἐνίκησε τὸν Μαρδόνιον ἐν Πλαταιαῖς;», «ἀνίκηε ὁ κόνικλος εἰς τὰ τρωακικά;», «ὑπὸ τριῶν εὐθειῶν περιβάλλεται τὸ τρίγωνον;». Προδήλως αἱ

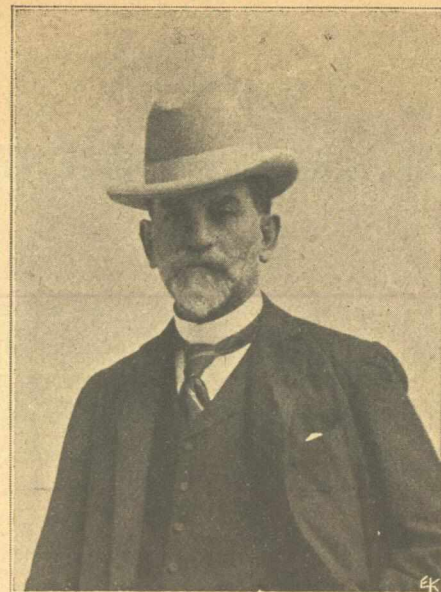
ἔρωτήσεις αὐτά, ὡς περιέχουσαι τὴν ἀπόκρισιν, ἀποκλείουσι κατὰ μέγιστον μέρος τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ. Ὅλως μάλιστα ἀποκλείουσι ταύτην, ἂν ὁ διδάσκαλος προσθέτῃ εἰς ταύτας λέξεις τινάς, π. χ. τὴν ἐρωτηματικὴν ἀρνητικὴν **δὲν**, δι' ὧν μόνον ἢ συγκατάθεσις τοῦ μαθητοῦ προκαλεῖται. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «δὲν ἐνίκηθησαν οἱ Πέρσαι ἐν Μαραθῶνι ;», «δὲν εἶνε ἀλήθεια, ὅτι κ.τ.λ.», «δὲν ἔχει οὕτω ;», «δὲν εἶνε τοῦτο ἀληθές ;». Διὰ τῶν τοιούτων ἐρωτήσεων δίδεται προδήλως ἢ ἀπάντησις ἐτοίμη εἰς τὸ στόμα τοῦ μαθητοῦ. β') **αἱ διαζευκτικαὶ ἐρωτήσεις ἢ ἐρωτήσεις ἐκλογῆς**, αἵτινες ἀφήνουσι τῷ μαθητῇ ἀπλὴν ἐκλογὴν μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων προτιθεμένων αὐτῷ κρίσεων—πολλάκις δύο ἀντιφατικῶς ἀντιθέτων—δύο ἢ πλειόνων προτιθεμένων αὐτῷ ὑποκειμένων, κατηγορουμένων, προσδιορισμῶν αὐτῶν κ.τ.λ. Διὰ τῶν ἐρωτήσεων τούτων κατὰ ταῦτα καλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ μετατρέψωσι διαζευκτικὴν τινα κρίσιν εἰς κατηγορικὴν δι' ὀρθῆς ἐκλογῆς τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ κατηγορουμένου κ.τ.λ. Καὶ αὐταὶ σχηματίζονται διὰ μόνου τοῦ ἐρωτηματικοῦ τόνου. Τοιαῦτα π. χ. ἐρωτήσεις εἶνε αἱ «οἱ Σπαρτιάται ἐνίκησαν ἐν Θερμοπύλαις ἢ οἱ Πέρσαι ;», «τὸ τρίγωνον ΔΕΖ εἶνε ὀρθογώνιον, ἀμβλυγώνιον ἢ ὀξυγώνιον ;», «τὸ ῥῆμα αἰροῦμαι ἐνταῦθα εἶνε μέσον ἢ παθητικόν ;», «ἔκειτο παρὰ τὸν Τίβεριν ἢ Ῥώμη ἢ οὐχί ;». Καὶ αἱ ἐρωτήσεις αὐταὶ, ὡς καθορίζουσαι τὴν ἀπόκρισιν, καθιστῶσι κατὰ μέγα μέρος ἀδύνατον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτενεργείας τοῦ μαθητοῦ. Αἱ διαζευκτικαὶ ἐρωτήσεις ἐπιτρέπονται μόνον, ὡσάκις πρόκειται περὶ κρίσεως καὶ δὴ ἠθικῆς, ὅτε δὴ καὶ ἀναγκάζεται ὁ μαθητὴς δι' αὐτῶν ν' ἀποφῆνηται ὠρισμένην γνώμην· τοιαῦτα π. χ. εἶνε αἱ ἐρωτήσεις «εἶχε δίκαιον ὁ δεῖνα ἢ οὐχί ;», «ἔπραξεν ὀρθῶς ὁ Πανσάνιας ἢ οὐχί ;». γ) αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, αἵτινες ἢ περιέχουσι τοσαῦτα στοιχεῖα βοηθητικὰ τῆς εὐρέσεως τῆς ἀποκρίσεως, ὥστε αὐτὴ νὰ μὴ ἀπαιτῇ μηδὲ τὴν ἐλαχίστην τῶν μαθητῶν σκέψιν ἢ περιέχουσαι μέγα καὶ δὴ τὸ οὐσιωδέστερον μέρος τῆς ὡς ἀποκρίσεως ζητουμένης προτάσεως, οὕτως ὥστε τῷ μαθητῇ νὰ μὴ ὑπολείπηται ἢ τὸ εὐχερὲς ἔργον τῆς εὐρέσεως τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς προτάσεως ταύτης. Τοιαῦτα ψευ-

δερωτήσεις εἶνε π. χ. αἶθε «οἱ πατέρες λοιπὸν ἡμῶν διὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀνδρείας των κατὰ τὸ 21 ;», εἰς ἣν δίδουσι εὐχερῶς οἱ μαθηταὶ τὴν ἀπόκρισιν «ἠλευθέρωσαν τὴν Ἑλλάδα», «ἢ Ἰσπανία λοιπὸν ὀρίζεται κατὰ τρία μὲν μέρη ὑπὸ ὑδάτων, μόνον δὲ κατὰ τὸ τέταρτον ;»—ἀπόκρ. «ὑπὸ ξηρᾶς» κ.τ.λ. δ) αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, ἐν αἷς ὁ διδάσκαλος προσθέτει μέρος τῆς ὡς ἀποκρίσεως ζητουμένης λέξεως, οὕτως ὥστε ὁ μαθητὴς οὐδὲν ἄλλο ἔχει νὰ πράξῃ ἢ νὰ εὗρῃ ἢ μᾶλλον νὰ μαντεύσῃ τὸ λοιπὸν μέρος τῆς λέξεως. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. ἡ ἐρώτησις «ὁ Ἀβραὰμ ἦτο πατρι... ;» (—ἀπόκρ. «πατριάρχης !»). Εἶνε δὲ φευκταὶ αἱ ἐρωτήσεις αὐταὶ οὐ μόνον ὡς κωλύουσαι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτενεργείας, ἀλλὰ καὶ ὡς προκαλοῦσαι πολλάκις κωμικὰς παρανοήσεις, ματαιούσας τὸν σκοπὸν καθόλου τῆς ἐρωτήσεως. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐρωτήσεις «ἡ λέξις αὕτη εἶνε ἐπί... ;»—ἀπόκρ. «ἐπίρρημα»—«ὄχι! ἐπίθετον!», «ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἦτο μονα... !»—ἀπόκρ. «μοναχός»—«καλά, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἦτο μοναδικὸς ἦρος !» ε) αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, ὧν αἱ ἀποκρίσεις δίδονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ἤδη πρὸ τῆς θέσεως τῶν ἐρωτήσεων, δι' ὧν ἄρα ὁ μαθητὴς οὐδὲν ἕτερον προκαλεῖται νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ῥηθέντα. Τοιαῦτα π. χ. εἶνε ἡ ἐρώτησις : Διδάσκ. Ὁ Πηνειὸς εἶνε ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας. Τί εἶνε ὁ Πηνειός ; (Μαθητ. «ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Θεσσαλίας !»). Τοιούτων ἐρωτήσεων τιθεμένων δὲν πρόκειται προφανῶς περὶ διαλόγου, ἀλλὰ περὶ ἀνοήτου ψευδοδιαλόγου. Ὁ μονολογῶν διδάσκαλος διακόπτει ἑαυτὸν, ἵνα ἐρωτήσῃ, ὅ,τι εἶπεν. Ἐὰν βεβαίως τὸ τοιοῦτον γίνηται μετὰ τὴν προσφορὰν ὅλου τμήματος τῆς μεθοδικῆς ἐνότητος, τότε τὸ πρᾶγμα διαφέρει· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται περὶ τοῦ καλουμένου διαλόγου ἐπαναλήψεως, περὶ οὗ θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν τοῖς κατωτέρω. στ) Αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, δι' ὧν ζητοῦνται πράγματα ἀφ' ἑαυτῶν νοητὰ καὶ ἐντελῶς γνωστὰ τοῖς μαθηταῖς. ζ) αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, εἰς αἷς οἱ μαθηταὶ ἀποκρίνονται μηχανικῶς, καθόσον αὐταὶ ἐπαναλαμβάνονται διαρκῶς καὶ συστηματικῶς εἰς τούτους, οὕτω δ' αἱ εἰς ταύτας ἀποκρίσεις ἔχουσι ἀποκρυσταλλωθῆ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν. Τοιαῦτα τὴν αὐτενέργειαν κωλύουσαι ἐρωτήσεις

δίδονται συνήθως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν. Πρβ. «Τί εἴμεθα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ; — Ἄμαρτωλοί», «τίς βοηθεῖ ἡμᾶς ἐν τῇ ἀνάγκῃ ; — ὁ Θεός», «τί πρέπει νὰ κάμνωμεν, διὰ νὰ ὦμεν μακάριοι ; — νὰ πιστεύωμεν», «τί πρέπει νὰ κάμνωμεν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ; — νὰ προσευχώμεθα ἢ νὰ ἔχωμεν ὑπομονὴν» κ.τ.λ. ἢ αἱ ἐρωτήσεις ἐκεῖναι, δι' ὧν διασπᾶται καὶ κατατέμνεται εἰς τμηματικὰς ἀποκρίσεις ὅλον τι συνεχές, συνεχῆς τις παραστατικὴ σειρά, ἣν ἄλλως δύνανται οἱ μαθηταὶ νὰ παραστήσωσι διὰ μιᾶς ἀποκρίσεως ἐν συνεχείᾳ, προκαλούμενοι εἰς τοῦτο ὑπὸ μιᾶς μόνης τοῦ διδασκάλου ἐρωτήσεως. Προφανῶς ἢ διὰ τοιούτων ἐρωτήσεων κατὰ τμηματικὰς τῆς περὶ ἧς πρόκειται ὕλης κωλύει τοὺς μαθητὰς νὰ αὐτενεργήσωσι καὶ δὴ ἐν περιστάσει, ἐν ἣ δύνανται εὐχερῶς νὰ ποιήσωσι τοῦτο. Ἰδίᾳ δὲ δὲν ἐπιτρέπεται ἢ χρῆσις τοιούτων ἐρωτήσεων προφανῶς κατὰ τὴν ἐξέτασιν διαφόρων μερῶν διδασκείας ὕλης ἢ κατὰ τὴν εὐθύς μετὰ τὴν προσφορὰν ἐκάστου τμήματος τοῦ νέου καὶ τοῦ συνόλου αὐτοῦ ἐπακολουθοῦσαν ἀναπαράστασιν τῶν τε καθ' ἕνα τμημάτων καὶ τῆς ὅλης μεθοδικῆς ἐνότητος ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀπλούστατα διότι κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς περιπτώσεις πρόκειται περὶ ὅλως ἢ σχετικῶς γνωστῆς τοῖς μαθηταῖς ὕλης, ἣτις δύναται νὰ ἀναπαρασταθῇ ὑπ' αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ. Ὁ διὰ τοῦτο ὀφείλει ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων νὰ ποιῇ ὁ διδάσκαλος εἶνε τόδε, νὰ προκαλῆ τοὺς μαθητὰς διὰ μιᾶς περιεκτικῆς ἐρωτήσεως νὰ ἀναπαριστῶσιν ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὸ δυνατόν ἅπαν τὸ περὶ οὗ πρόκειται τμήμα, ἅπασαν τὴν περὶ ἧς πρόκειται ὕλην. Μόνον δέ, ἂν ὁ ἀναπαραστῶν μαθητῆς προσκόψῃ που κατὰ τὴν ἀναπαράστασιν, ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ἐπέμβῃ εἰς ταύτην. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει δ' ὅμως ταύτῃ ἐπιβάλλεται εἰς αὐτόν, ἵνα μὴδ' ἐλάχιστον κωλυθῇ ἢ αὐτενεργεῖα τῶν μαθητῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ ἐπικουρήσῃ διὰ καταλήλων τυπικῶν ἢ καὶ οὐσιαστικῶν ἐρωτήσεων αὐτῶ τῶν προσκόψαντι πρὸς συνέχισιν τῆς διακοπέσεως παραστατικῆς σειράς, ἂν δὲ καὶ τῇ βοηθείᾳ τούτων ἀδυνατῇ οὗτος νὰ κατορθώσῃ τὴν συνέχισιν, νὰ προκαλέσῃ τινὰ τῶν συμμαθητῶν εἰς ἐπικουρίαν, ζητῶν ἅμα εἶτα παρὰ τοῦ προσκόψαντος συμμαθητοῦ, μόνον δέ, ἂν μὴδεὶς τῶν μαθητῶν δύνῃται νὰ ἐπικουρήσῃ, νὰ προσέλθῃ αὐτὸς εἰς βοήθειαν.

(Ἀκολουθεῖ)

Δ. Ι. ΔΑΜΥΡΑΣ

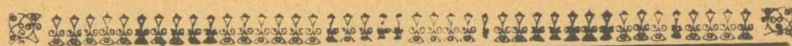
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

Κατὰ τὴν τακτικὴν συνεδρίαν τῆς 27 Μαΐου ἐ. ἐ. ἡ Συνέλευσις διὰ βεβῆς καὶ ἐν μέσῳ χειροκροτημάτων ἐξελέξατο ἐπίτιμον Πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου τὸν μεγίστημον ὁμογενῆ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. **Ἐμμανουὴλ Μπενάκη**ν λόγῳ τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα πολυτίμων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν.

Οὕτως ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ταύτης ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ τὸ μέγχι κενόν, ὅπερ κατέλειπεν ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου ἐπίτιμου Προέδρου του καὶ Ἐθνικοῦ εὐεργέτου **Γρηγορίου Μιχαήλ** τῶσον πρὸς τὸ Ἔθνος ὅσον καὶ πρὸς τὸν Σύνδεσμον.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

4*

ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

Ἐλξεν ὁ χρόνος τῶν σπουδῶν τοῦ διδασκάλου, ἐκτῆσατο οὗτος τὴν δέουσαν γενικὴν καὶ εἰδικὴν μόρφωσιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἐπελάβετο τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρήσῃ τὰς κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν του κτηθείσας γνώσεις ἱκανὰς καὶ νὰ παύσῃται τοῦ λοιποῦ ἀσχολούμενος πρὸς ἐπέκτασιν αὐτῶν; Εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι τοῦ τοιοῦτου ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἤθελεν εἶσθαι, ὅτι ὁ διδάσκαλος, καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τυχὼν ἀρτίως μορφώσεως κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν του, θὰ καθίστατο ἀνεπαρκὴς πρὸς τελείαν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του. Ἐν πρώτοις δὲν εἶναι δυνατὸν αἰ γνώσεις, ἃς κτάται τις διαρκουσῶν τῶν σπουδῶν, νὰ εἶναι οὕτως ἐκτεταμέναι, ὥστε νὰ εἰσαγάωσιν εἰς ἅπαντα τὰ ἄδύτα καὶ πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ χρησιμεύουσι μόνον ὡς βᾶσις διὰ τὴν περαιτέρω τοῦ ἀτόμου ἀσχολίαν καὶ τὴν διαρκῆ αὐτοῦ τελειοποίησιν. Αὐταὶ ἐγείρουσι κυρίως τὸ διαφέρον πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῶν σπουδῶν προορμᾷ πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν, πρὸς διαρκῆ τάσιν πληρώσεως τῶν χασμάτων, ἅτινα αἰ σπουδαὶ κατέλιπον· αὐταὶ ὀπλίζουσι συγχρόνως διὰ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ὀρθῆς μεθόδου πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν κατ' ἰδίαν.

Καὶ ἂν ὑποθεθῇ ὅμως, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν του ἐκτῆσατο τις μόρφωσιν ἀρτίαν καὶ γνώσεις, ἐν αἷς οὐδὲν χάσμα, οὐδὲν δεόμενον συμπληρώσεως ὑπάρχει, οὐχ ἤττωι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἢ περαιτέρω ἀσχολία καὶ μελέτη εἶναι ἀπαραίτητοι, διότι τίς δύναται νὰ ἀποδεχθῇ, ὅτι αἰ γνώσεις, περὶ ἃς ἡσχολήθη, θὰ μένωσιν ἑσαεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σημείῳ, μηδεμίαν μεταβολὴν καὶ πλουτισμὸν ὑφίσταμέναι; Περὶ πάντων τῶν κλάδων τῆς ἐργασίας, κατ' ἐξοχὴν δὲ

περὶ τῶν διανοητικῶν ἐργασιῶν ἀπόλυτον κέκτηται κύρος ὁ κανὼν, ὅτι αἰ γνώσεις οὐδαμῶς μένουσι στάσιμοι καὶ ἀμετάβλητοι, ἀλλ' ὑφίστανται διαρκῆ εξέλιξιν, διαρκῆ ροήν, διαρκεῖς μεταβολὰς καὶ πλουτισμούς. Καθ' ἐκάστην ἢ ἐπιστήμη νέα ἐδάφη ἐκπορθεῖ καὶ νέους ὀρίζοντας ἀνοίγει καὶ καθ' ἐκάστην παρατηροῦμεν ὅτι ἰδέαι θεωρούμεναι ἀπολύτου κύρους καθίστανται μετὰ χρόνον τινὰ πεπαλαιωμέναι καὶ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἀμφιβάλλει σήμερον, ἀποδεικνύονται αὐριον ὡς ἀναληθῆ διὰ νέων τῆς ἐπιστήμης ἐρευνῶν. Ἰνὰ ἔχη τις σάφες παράδειγμα τῶν ἀνωτέρω, ἃς ἀναλογισθῇ, εἰς ποίαν νηπιώδη κατὰστασιν εὐρίσκοντο αἰ φυσικαὶ ἐπιστήμαι μολὶς πρὸ δεκαετηρίδων τινῶν, καὶ ἃς παραβάλλῃ τὸ σημεῖον, μέχρι τοῦ ὁποίου εἶχον τότε φθάσει, πρὸς τὸ τεράστιον ὕψος τῆς προόδου, εἰς ὃ ἀνήχθησαν σήμερον. Εὐνόητον δὲ τυγχάνει, ὅτι ἀναξία λόγου θὰ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία ἀνθρώπου ἀσχοληθέντος μὲν πρὸ τριακονταετίας περὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ἀρκεσθέντος δὲ εἰς τὰς τότε κτηθείσας γνώσεις, μὴ παρακολουθήσαντος τὴν εξέλιξιν καὶ τὴν πρόοδον, ἣν αὐταὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπέστησαν. Ἐπίσης ἃς φαντασθῇ τις ἰατρὸν μὴ παρακολουθοῦντα τὰς προόδους τῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης. Μετὰ πάροδον ἐνιαυτῶν τινῶν θὰ ἐφαρμόζῃ οὗτος ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ μεθόδους θεραπείας, ἃς αἰ νέαι ἔρευναι κατέστησαν ἀπρηχαιωμένας.

Τὸ τοιοῦτο, ὅπερ, ὡς εἶπομεν, ἰσχύει ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης, ἰσχύει πρὸ παντὸς καὶ περὶ τῆς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου. Εἰς τῶν σκοπῶν, οὐς οὗτος ἐπιδιώκει, εἶναι νὰ καταστήσῃ τοῖς παισὶ γνωστὴν τὴν παρούσαν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν τούτου κατανόησιν. Ὁ πολιτισμὸς ὅμως δὲν εἶναι τι στάσιμον, οὐδ' εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε σημείου, ἀλλ' ὁμοιάζει πρὸς χεῖμαρρον διαρκῶς ἐπὶ τὰ πρόσω φερόμενον, διαρκῶς μεταβαλλόμενον. Διὰ τῆς εξέλιξεως τοῦ πολιτισμοῦ νέαι ἰδέαι ἀναφαίνονται, νέα μορφωτικὰ ἰδεώδη γεννῶνται, ἅτινα ἢ καταλαμβάνουσι θέσιν παρὰ τὰ παλαιὰ, ἢ καὶ ἀντικαθιστῶσιν αὐτὰ, νέα μορφωτικὰ στοιχεῖα ἄγονται εἰς φῶς, κρούοντα τὰς θύρας τοῦ σχολείου καὶ ζητοῦντα νὰ καταλάβωσι τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῷ προγράμματι αὐτοῦ, καὶ τὰ ἥδη δὲ ὑπάρχοντα πλουτίζονται καὶ μεταβάλλοντα ἀναλόγως πρὸς

τάς προόδους, ἃς ὑφίστανται αἱ ἐπιστήμαι, ἐξ ὧν εἶναι εἰλημμένα. Ἐνεκα τούτου ἡ ἐργασία, ἡ ἐν τῷ σχολείῳ συντελουμένη, δὲν εἶναι διαρκῶς ἡ αὐτή, αἱ γνώσεις, αἱ ἐνταῦθα τοῖς παισὶ παρεχόμεναι, ὑφίστανται συχνὰς μεταβολὰς κατὰ τε ποῖόν καὶ ποσόν.

Ὁφείλει λοιπὸν ὁ διδάσκαλος νὰ παρακολουθῇ πᾶσαν ταύτην τὴν κίνησιν, νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ ἐκάστοτε εὐρίσκεται ὁ πολιτισμός, ὀφείλει νὰ ἀσχολῆται διαρκῶς περὶ τὴν ἐμβάθυνσιν ἐν τοῖς μαθήμασι τοῖς παρέχουσι τὴν γενικὴν μόρφωσιν, κατ' ἐξοχὴν δ' ἐν ἐκείνοις, ὧν ἡ διδασκαλία εἶναι ἀνατεθειμένη αὐτῷ. Ἡ ἀπαιτήσις αὕτη ἔχει γενικὴν ἰσχύν, ἀναφερομένη ἄνευ ἐξαιρέσεως εἰς πάντας τοὺς διδασκάλους, τοὺς μεταδίδοντας παιδαγωγικὴν διδασκαλίαν.

Ἀπραιτήτον καθήκον παντὸς διδασκάλου εἶναι προσέτι νὰ παρακολουθῇ τὴν πρόοδον τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἥτις, νέα οὖσα καὶ μὴπω ἔχουσα τελειῶς διαμορφωθῆ, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εἶνε δεκτικὴ μεταβολῆς καὶ προόδου. Καί δι' ἕτερον προσέτι λόγον ὑπόκειται ἡ παιδαγωγικὴ εἴπερ τις καὶ ἄλλη ἐπιστήμη εἰς διαρκῆ ἐξέλιξιν, διότι μὴ οὖσα ἐντελῶς αὐτοτελής καὶ ἀνεξάρτητος ἐπιστήμη κατ' ἀνάγκην συμμεταβάλλεται, μεταβαλλομένων τῶν διαφόρων παραγόντων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἐξ ὧν αὕτη εἶναι ἐξηρητημένη. Αἱ πρόοδοι αὐτῆς βαίνουσι παράλληλως τὸ μὲν τῇ προόδῳ τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐπιστημῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν αὕτη στηρίζεται. Οὕτως, ἵνα ἀρκεσθῶμεν εἰς ἓν παράδειγμα, αἱ πρόοδοι τῆς ψυχολογίας εἶναι ἐν ταῦτῳ καὶ πρόοδοι τῆς παιδαγωγικῆς, αἱ ἐργασίαι αἱ ἐκεῖ συντελούμεναι εὐρίσκουσιν ἄμεσον ἀπήχησιν ἐν τῇ παιδαγωγικῇ, συμφώνως ταῖς ἐκεῖ γενομέναις ἐρευναῖς καὶ τοῖς ἐκ τούτων ἐξηχόμενοις πορίσμασι ὀυθμίζει ἡ παιδαγωγικὴ τὰς ἑαυτῆς μεθόδους καὶ τὰ πρὸς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ αὐτῆς μέτρα. Ἰδίᾳ αἱ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐρευνᾶι τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς ἔχουσιν ἀνοίξει νέας ὁδοὺς τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἀνέτρεψαν μέχρι τοῦδε ἰσχυροῦσας θεωρίας τῆς τε πρακτικῆς καὶ τῆς θεωρητικῆς παιδαγωγικῆς. Αἱ ἐρευνᾶι δ' αὗται συνεβάλλοντο κατ' ἐξοχὴν πρὸς διαλεύκανσιν διαφορῶν ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ προγράμματος καὶ τὴν μεθοδικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς διδασκείας ὕλης. Ὡστε, ἂν ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν λήξιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ παύ-

σῆται ἀσχολούμενος περὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην καὶ παρακολουθῶν τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὰς προόδους αὐτῆς ἀλλ' ἀρκεσθῆ εἰς τὰς γνώσεις, ἃς ἐν τῷ διδασκαλείῳ ἐκτήσατο, δὲν εἶναι δυνατὸν μετὰ πάροδον οὐχὶ μακροῦ χρόνου ἢ νὰ ὑπολείπηται τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐποχῆς καὶ νὰ ἔχη καταστῆ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀδρανείας ἀνίκανος πρὸς τελείαν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του. Ἐχόμεν δὲ καὶ τοῦτο ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, πλείστα ὅσα ἀπορίαι ἐγείρονται παρὰ τῷ διδασκάλῳ κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου του καὶ πλείστα ὅσα ζητήματα, ἐκ τοῦ κύκλου ἰδίᾳ τῆς διδασκτικῆς, προβάλλονται αὐτῷ, πρὸς διαλεύκανσιν δὲ τούτων εἶναι ἠναγκασμένος νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν μελέτην παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων.

Ἐνεκα πάντων τούτων τῶν λόγων εἶναι ἀνάγκη περαιτέρω διαμορφώσεως τοῦ διδασκάλου μετὰ τὴν λήξιν τῶν σπουδῶν του * καὶ δὴ κατ' ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις τῆς μορφώσεως, τὴν τε γενικὴν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν, ἀνάγκη διαρκοῦς ἐνάσχολήσεως καὶ μελέτης, ἥτις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λήγῃ, ἐφ' ὅσον ὁ διδάσκαλος ἐξακολουθεῖ ἐξασκῶν τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εὐρίσκομεν λίαν ὀρθὴν καὶ δεδικοιολογημένην τὴν γνώμη, ὅτι, μόνον ἐφ' ὅσον ἐργάζεται ὁ διδάσκαλος πρὸς ἰδίαν περαιτέρω διαμόρφωσιν, εἶναι καὶ εἰς θέσιν νὰ ἐπιδρῶ λυσιτελῶς ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν μόρφωσιν ἄλλων, ἂν δὲ σωματικὴ ἀνικανότης ἢ ἄλλα αἴτια καταστήσωσιν αὐτῷ ἀδύνατον τὴν περαιτέρω σπουδὴν καὶ τάσιν πρὸς τελειοποίησιν, μειοῦται ἀναγκάτως κατὰ μικρὸν καὶ ἡ ἰκανότης του πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ καὶ διδασκτικοῦ τοῦ ἔργου, δι' ὃ ὀφείλει οὗτος νὰ ἀποχωρῇ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος.

Διδάσκαλος, ὅστις ἐπαύσατο ἀσχολούμενος πρὸς περαιτέρω ἰδίαν σπουδὴν καὶ τελειοποίησιν, σημαίνει ὅτι ἀπώλεσε τὸ διαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ἧπερ ἐξασκεῖ. Ὡς εἰκὸς δὲ καὶ θὰ στερεῆται ὁ τοιοῦτος τῆς δυνάμεως νὰ καθιστᾷ τὴν διδασκαλίαν του ζωηρὰν καὶ διαφέρουσαν καὶ νὰ ἐγείρῃ, τὸ ὑπὲρ ταύτης συναίσθημα τῶν μαθητῶν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ θὰ δύνηται νὰ διατηρήσῃ ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος παρὰ τοῖς μαθηταῖς, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ ἀξίωμα τοῦ διδασκάλου

* Περὶ καὶ τὰ ἄρθρα «Fortbildung» καὶ «Fortbildung des Volksschullehrers» ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ Schmid, τόμ. 2ῳ, σ. 470 κ.ε.

προϋποτίθῃσι τὴν ὑπαρξίν βαθείας μορφώσεως καὶ ἰσχυρᾶς βουλήσεως τότε μόνον καθίσταται δυνατόν νὰ τρέφῃ ὁ μαθητὴς τὸν ἀπαιτούμενον σεβασμὸν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ὅταν πεισθῇ περὶ τῆς πνευματικῆς τούτου ὑπεροχῆς, ὅταν κτήσῃ τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὗτος σὺν τῇ ἰσχύϊ τῆς βουλήσεως εἶναι κάτοχος βαθείας καὶ πλουσίας μορφώσεως. Ἡ ταύτης ὅμως πρόσκτησις εἶναι ἐφικτὴ μόνον διὰ συντόνου ἐργασίας καὶ μελέτης.

Τὸ κυριώτατον δὲ ἐλατήριον, ὑφ' οὗ δέον νὰ παρορμᾶται ὁ διδάσκαλος πρὸς περαιτέρω σπουδὴν, καὶ πλουτισμὸν τῶν γνώσεων αὐτοῦ, εἶναι ἡ παρ' αὐτῷ ὑπαρξίς διαφέροντος ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης του καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον. Διδάσκαλος ἀσπασθεὶς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ἐκ φυσικῆς πρὸς τοῦτο κλίσεως δὲν μένει ἡσυχος καὶ δὲν ἐπαναπαύεται ἐν ταῖς ἀπλῆς κτηθείσαις γνώσεσιν, ἀλλ' ὠθεῖται ὑπὸ ἐσωτερικῆς ὀρμῆς πρὸς ἔρευναν καὶ τελειοποιήσιν.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ διαφέροντος πρέπει νὰ εἶναι κάτοχος ὁ διδάσκαλος καὶ τῆς ἀπαιτουμένης δυνάμεως καὶ ἰκανότητος πρὸς περαιτέρω αὐτοτελῆ σπουδὴν καὶ ἔρευναν. Ταύτην δὲ κατέχει μόνος ἐκεῖνος, ὅστις ἐκτίσαστο ἀληθῆ μόρφωσιν, ἥτις ἔχει ὀπλίσει αὐτὸν διὰ τῆς θεούσης πνευματικῆς δυνάμεως πρὸς περαιτέρω αὐτοτελῆ ἔρευναν, μόρφωσιν, ἥτις ἔχει γεννήσει ἐν αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς πνευματικὴν ὄρασιν καὶ πράσσει αὐτῷ τὴν μέθοδον τοῦ ὀρθῶς ἐρευνᾶν καὶ συστηματικῶς ἐργάζεσθαι, ἥτις τέλος ἔχει ἐπιρρώσει τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔργον του καὶ ἐμπνεύσει αὐτῷ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐν τῇ ἀφοσιώσει του εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ κείτῃ ἡ ὑψίστη ἡδονή.

Ἄφ' ἑτέρου δὲ ὅμως καὶ ἡ πολιτεία, ἥτις εἶναι ὁ ἀνώτατος ἰθύντωρ τῆς τοῦ λαοῦ παιδείσεως καὶ ὁ σπουδαιότατος τῶν παραγόντων, ὅστινες ἔχουσι διαφῆρον ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας, δύναται καὶ ὀφείλει νὰ συμβάλλῃται πρὸς περαιτέρω διαμόρφωσιν τῶν διδασκάλων καὶ τελειοποιήσιν αὐτῶν ἐν τῷ παιδαγωγικῷ καὶ διδασκαλικῷ αὐτῶν ἔργῳ.

Πολλὰ εἶναι τὰ μέσα, δι' ὧν ἡ πολιτεία δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ τοιούτου, ταῦτα δὲ δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο κατηγορίας : α') εἰς μέσα, δι' ὧν ζητεῖ νὰ παράσῃ τοῖς διδασκάλοις ἄμεσον βοήθειαν πρὸς περαιτέρω ἐργασίαν καὶ νὰ διευκολύνῃ

αὐτοὺς ποικιλοτρόπως πρὸς μελέτην καὶ β') εἰς μέσα, δι' ὧν ζητεῖ νὰ παρορμήσῃ τοὺς διδασκάλους πρὸς ἐργασίαν καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς πρὸς τοῦτο, προβάλλουσα αὐτοῖς ὠρισμένα καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις, ὧν ἡ ἐπίτευξις ἀναγκάζει αὐτοὺς πρὸς ἐργασίαν, κεντῶσα τὸν ζῆλον αὐτῶν δι' ἀμοιβῶν ἀπονεμομένων τοῖς πρὸς ἰδίαν τελειοποίησιν ἐργαζομένοις, διανοίγουσα τέλος αὐτοῖς ὁδοὺς πρὸς προαγωγὴν.

Ἀμφότερα τὰ μέσα ταῦτα εἶναι συντελεστικώτατα, ὅπως παρορμῶσι τοὺς διδασκάλους πρὸς πρόσοδον, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἀναγκαιότατα, διότι μόνον τὸ ἐλατήριον τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοβούλου κλίσεως τοῦ διδασκάλου πρὸς τελειοποιήσιν εἶναι ἀνεπάρκεις, ὡς εὐρίσκον πολλὰκις ἀνυπέρβλητον κώλυμα ἐν ἐξωτερικοῖς αἰτίοις. Ἐκτὸς δὲ τούτου τότε μόνον θὰ ἡδυνάτῃ τις νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν ζῆλον τοῦ διδασκάλου, ἂν ὁ διδασκαλικὸς κλάδος ἀπετελεῖτο ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀτόμων ἀπονεομένων ὑπὸ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὸ ἑαυτῶν ἔργον καὶ ἐχόντων τελείαν ἀντίληψιν τῆς ἑαυτῶν ἀποστολῆς. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι δυστυχῶς φύσει ἀδύνατον· ὡς ἐν παντὶ κλάδῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ διδασκαλικῷ δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ ὑπάρχωσι καὶ στοιχεῖα, ἅτινα ἄνευ ποιᾶς τινος ὠθήσεως καὶ καταναγκασμοῦ δὲν λαμβάνουσι τὴν ἀπόφασιν νὰ κινηθῶσιν ἐπὶ τὸ πρόσω. Καὶ ἐκεῖνοι δὲ ὅμως ἐκ τῶν διδασκάλων, οἵτινες ὑπὸ ἀληθοῦς ζήλου ἐμφορούμενοι ἐργάζονται οἰκεία βουλήσει πρὸς ἰδίαν τελειοποίησιν, ἡ ἰδέαν, ὅτι ἡ πολιτεία ἀναγνωρίζει τὴν ἑαυτῶν ἐργασίαν καὶ εἶναι ἐτοίμη νὰ ἀμείψῃ ταύτην, θὰ ἀποβῇ εὐεργετικωτάτη καὶ θὰ ἐπαυξήσῃ τὸν ζῆλον αὐτῶν.

Ἐξετάσωμεν νῦν ἐγγύτερον τὰ μέσα τὰ ὑπαγόμενα εἰς μίαν ἐκάστην τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθειῶν κατηγοριῶν.

Ἡ πολιτεία δύναται νὰ διευκολύνῃ τοὺς διδασκάλους πρὸς περαιτέρω σπουδὴν καὶ τελειοποιήσιν :

α') Φροντίζουσα, ὥστε νὰ μὴ ὑποβάλλωνται οὗτοι εἰς ὑπερμετρον ἐργασίαν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ καταναλίσκωσιν οὕτω πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, διότι, ὡς εἰκόσ, ἐν τοιούτῃ περιπτώσει θὰ ἐλλείπη ἀπ' αὐτῶν ἡ δέουσα πνευματικὴ δύναμις πρὸς ἰδιαιτέρας κατ' οἶκον μελέτας.

Πολλοὶ τῶν δημοδιδασκάλων ἐξικντοῦσι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις,

ἀναλαμβάνοντες παραδόσεις ἐν ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις καὶ κατ' οἶκον καὶ ἄλλης ποικίλης φύσεως ἰδιωτικῆς ἐργασίας. Πρὸς ἀποσόβησιν δὲ τοῦ κακοῦ τούτου ὀφείλει ἡ πολιτεία νὰ λαμβάνῃ τὰ προσήκοντα μέτρα, ἀπαγορεύουσα τοῖς δημοσίαις θέσεις κατέχουσι διδασκάλοις τὰς τοιαύτας ἐργασίας. Ἄφ' ἑτέρου δ' ὅμως, ἐπειδὴ οἱ διδασκαλοὶ καταφεύγουσιν ὡς τὰ πολλὰ εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ἐνεκα οἰκονομικῶν λόγων, καθήκον ἔχει ἡ πολιτεία νὰ ἀμείβῃ αὐτοὺς δεόντως καὶ ἐξασφάλισθαι οὕτως αὐτοῖς οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν.

β') Φροντίζουσα περὶ πλουτισμοῦ τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν διὰ τῶν σπουδαιοτάτων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμενα μαθήματα καὶ διὰ παιδαγωγικῶν τοιούτων ὡς καὶ διὰ περιοδικῶν καὶ καθιστώσῃ τὴν τούτων παροχὴν τοῖς διδασκάλοις ὡς οἷόν τε προσιτήν.

γ') Ἰδρύουσα ἐν πᾶσι τοῖς σχολείοις σχολικὰς βιβλιοθήκας* καὶ συντελοῦσα πρὸς πλουτισμὸν αὐτῶν διὰ συγγραμμάτων κλασσικῶν ἐπιστημονικῶν τε καὶ παιδαγωγικῶν, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ὁποίων ἐγκύπτοντες οἱ διδάσκαλοι νὰ δύνανται νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν, συγχρόνως δὲ νὰ καθίστανται γινώσκοντες τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τῶν ἐν τῷ ἐδάφει τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς διδακτικῆς γιγνομένων. Εὐνόητον δὲ τυγχάνει, ὅτι ἐν τῇ βιβλιοθηκῇ ἐκάστου σχολείου δεόν νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἐπαρκῶς πάντες οἱ κλάδοι οἱ σχεσίαν ἔχοντες πρὸς τὰ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκόμενα μαθήματα: πρὸ παντὸς δεόν νὰ εὐρίσκωσιν ἐνταῦθα οἱ διδάσκαλοι βιβλία θεωρούμενα κλασσικὰ καὶ ἔργα ἐκτενῆ ἐπιστημονικὰ καὶ παιδαγωγικά, δι' ὧν ὡς ἐκ τοῦ πενήρου αὐτῶν βαλκαντίου δὲν δύνανται νὰ πλουτίσωσι τὴν ἰδίαν ἐκκεντῶν βιβλιοθήκην.

δ') Συνεργουσα πρὸς ὡς οἷόν τε συγχοτάτην ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν τῶν διδασκάλων**. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι, ὡς γνωστόν, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις λυσιτελέστατον, διότι πολλάκις ἡ κατ' ἰδίαν σπουδὴ

* Πρὸβλ. Nagel. Ἐν ἄρθρῳ «Lehrmittel» τῆς παιδαγωγικῆς ἐγκυκλοπαιδείας Schmid, ἐν τομ. 4ῳ σ. 526 κ. ε.

** Πρὸβλ. τὰ ἄρθρα Lehrercollegium, Lehrerconferenzen, Lehrervereine καὶ Lehrerversammlungen ἐν παιδαγωγικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ Schmid, τομ. 4ῳ.

εἶναι ἀτελής, πολλὰ καταλείπουσα χάσματα καὶ ἀπορίας, ἔστιν ὅτε δὲ ἀποβαίνει δυσχερεστάτη καὶ ἐλαχίστους ἀποφέρει καρποὺς ἄνευ σχεδίου γιγνομένη. Τούναντιον δὲ ἡ ἀμοιβαία τῶν διδασκάλων ἐπικοινωνία, καὶ αἱ συγχαί συζητήσεις αὐτῶν ἐπὶ ἐπιστημονικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ζητημάτων πλείστον ὅσων ἀγαθῶν πρόξενον δύνανται νὰ ἀποδώσιν ὡς ὑποβοηθῶσαι καὶ προάγουσαι τὰς κατ' οἶκον μελέτας, ὡς συμπληροῦσαι τὰ χάσματα, ἅτινα ἐκεῖναι καταλείπουσι, καὶ λύουσαι τὰς ἐκεῖ γεννωμένους ἀπορίας, ἐν ταύτῳ δὲ ὡς κεντῶσαι τὸν ζῆλον τῶν διδασκάλων, γεννώσῃ παρ' αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τῆς εὐγενοῦς ἀμίλλης καὶ διατηροῦσαι οὕτω θερμὸν τὸ διαφέρον αὐτῶν ὑπὲρ τῶν σχολικῶν ζητημάτων. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία αὕτη τῶν διδασκάλων εἶναι προσετι συντελεστικωτάτη πρὸς αὐξήσιν τῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως τῶν διδασκάλων πρὸς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ἐξυψώσιν τοῦ φρονήματος αὐτῶν.

Εὐκαιρίας πρὸς τοιαύτας ἐπικοινωνίας παρέχουσι: α') συγχαί συνεδρία τῶν ἐν τῷ αὐτῷ σχολείῳ ὑπηρετούντων διδασκάλων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διευθύνοντος αὐτό, ἐν αἷς συζητοῦνται παντοῖα σχολικὰ ζητήματα. β') Συνελεύσεις τῶν διδασκάλων μιᾶς ἢ καὶ πλείονων σχολικῶν περιφερειῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, σκοπὸν ἐπίσης ἔχουσαι τὴν συζήτησιν ἐπὶ διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν γνώμων πρὸς ὡς οἷόν τε καρποφοροτέραν διάταξιν τῆς ἐν τῷ σχολείῳ παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς ἐργασίας. Ἐν ἄλλοις κράτεσιν ἔχουσι καθιερωθῆ τοιαύται συνθηροίσεις, τελοῦνται δὲ ἢ κατ' ἔτος, ἢ καθ' ἑξαμηνίαν, ἢ κατὰ τριμηνίαν, ἢ κατὰ μῆνα, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ δεκαπενθήμερον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκάλων, οἵτινες μετέχουσι τούτων, καὶ ἄλλων τοπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν συνθηκῶν. γ') Ἡ σύμπηξις τῶν διδασκάλων εἰς συλλόγους διδασκαλικούς πρὸς ἐπιδιώξιν κοινῶν σκοπῶν. Οἱ σύλλογοι οὗτοι ἐκτὸς τῆς προαπίσεως τῶν δικαιομάτων τοῦ διδασκαλικοῦ κλάδου, τῆς ἐξευρέσεως μέσων πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς θέσεως τῶν διδασκάλων, καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως σκοπῶν, δύνανται ἄριστα νὰ ἐπιδιώκωσι καὶ μορφωτικούς σκοποὺς συντελοῦντες ποικιλοτρόπως καὶ διὰ διαλέξεων, συζητήσεων, ἰδρύσεως βιβλιοθηκῶν, ἐκδόσεως περιοδι-

κοῦ κτλ., πρὸς ἐπέκτασιν τῆς τε ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν ἐλευθέρων μελῶν.

Τέλος εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἡ καθιέρωσις καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ συστήματος τῶν θερινῶν μαθημάτων, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ τεθὲν εἰς ἐφαρμογὴν ἐν ἄλλοις κράτεσι (Ferienkurse, cours de vacances) θαυμάσια παρήγαγεν ἀποτελέσματα. Ἐπανελημμένως ἐλάβομεν εὐκαιρίαν ἐν Ἑλβετία καὶ Γερμανίᾳ νὰ ἐκτιμῆσωμεν τὴν ὠφέλειαν, τὴν προσγγιζομένην τοῖς διδασκάλοις ἐκ τῶν τοιούτων μαθημάτων. Ἰδίᾳ ἐν Ἰένῃ τῆς Γερμανίας, ἔνθα ἀπὸ ἐτῶν ὀργανοῦνται κατὰ Αὐγούστου μῆνα τοιαῦται παραδόσεις ἐκτείνονται ἐπὶ πάντας σχεδὸν τοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐπὶ τῶν διαφόρων τῆς παιδαγωγικῆς κλάδων, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ διασημοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς κ. Wilhelm Rein, παρατηρήσαμεν μεθ' ὀπόσου ζήλου συρρέουσιν ἐκ πάντων τῆς γῆς τῶν μερῶν διδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ πασῶν τῶν σχολικῶν κατηγοριῶν, οὐ μόνον νέοι, ἀλλὰ καὶ προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν, ἤδη περὶ τὸ τέρμα τοῦ ἐλευθέρου σταδίου εὐρισκόμενοι, παρακολουθοῦντες τὰ μαθήματα, μετέχοντες τῶν γιγνομένων συζητήσεων καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἐκδρομῶν καὶ λαμβάνοντες οὕτως εὐκαιρίαν ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι νὰ διεξέλθωσιν ὕλην ἐπιστημονικὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἀπέραντον καὶ νὰ λάβωσι γνῶσιν τῶν νεωτάτων πορισμάτων, εἰς ἃ ἔχει φθάσει ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, καὶ τῶν προσόδων τῶν γενομένων ἐν τῷ ἐδάφει τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῶν συγγενῶν ταύτῃ ἐπιστημῶν ὡς καὶ τῆς μεθοδικῆς τῶν διαφόρων μαθημάτων διδασκαλίας*. Ἐκ τῶν μαθημάτων τούτων καὶ τῶν λοιπῶν ἐντυπώσεων, ἃς ἀποκομίζουσιν οἱ διδάσκαλοι κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ἐν Ἰένῃ διαμονῆς των, ἐπανερχονται εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν ἔχοντες ἀντλήσει νέαν ζωὴν, νέας δυνάμεις, νέον ζῆλον πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου αὐτῶν.

Παρ' ἡμῖν ἰδίως τὰ θερινὰ ταῦτα μαθήματα εἰσχομένα θὰ ἐπλήρουν κενὸν δυσαναπλήρωτον ἄλλως, διότι ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος στερεῖται δυστυχῶς ἄλλων μέσων ὑπάρχόντων ἐν ἀφθονίᾳ παρ' ἄλλοις

* Πρὸς τὰ κατ' ἔτος ἐκδιδόμενα προγράμματα τῶν θερινῶν τούτων μαθημάτων.

κράτεσι, δι' ὧν οἱ ἐκεῖ διδάσκαλοι, ὅσοι τοῦλάχιστον ἔχουσι ζῆλον πρὸς μάθησιν, δύνανται νὰ πληρώσωσι τοῦτον.

Τίνα δὲ εἶναι τὰ μέσα τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἐκεῖνα δηλαδὴ, ἅτινα δύνανται νὰ λάβῃ ἡ πολιτεία, ὅπως παρορμήσῃ καὶ ἐξανγκάσῃ τὸν δημοδιδάσκαλον πρὸς ἐργασίαν, διδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ ἐν ἄλλοις κράτεσι συμβαίνοντα, ἅτινα ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ παρέχουσι ἡμῖν ἄριστα παραδείγματα πρὸς ἀπομίμησιν.

Ὅπως παράσχωμεν ἰδέαν τῶν μέτρων, ἅτινα δύνανται νὰ λάβῃ ἡ πολιτεία, θὰ ἐξετάσωμεν τὰ κρατοῦντα ἐν Γερμανίᾳ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἅτινα εἶναι διδακτικώτατα. Θὰ περιορισθῶμεν δὲ εἰδικῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν Πρωσσίᾳ ἰσχυόντων, διότι ταῦτα εὐρίσκουσιν ἀπομίμησιν κατὰ τὰς κυρίας ἰδέας καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς γερμανικοῖς κράτεσιν.

Ὁ ἀπόφοιτος τοῦ διδασκαλείου, ὁ ὑποστὰς εὐδοκίμως τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, κτᾶται μὲν τὸ δικαίωμα διορισμοῦ εἰς δημοσίαν θέσιν, δὲν εἰσέρχεται ὅμως εἰς τὴν μονιμότητα. Πρὸς τοῦτο ὀφείλει νὰ ὑποστῇ δευτέρας ἐξετάσεις γραπτὰς καὶ προφορικὰς μετὰ ὑπηρεσίαν δύο ἕως πέντε ἐτῶν*. Αὐταὶ δὲ, κατὰ τὸ σχετικὸν κανονιστικὸν Διάταγμα**, δέον νὰ μὴ συνίστανται εἰς ἐπανάληψιν τῶν ἀπολυτηρίων τοῦ διδασκαλείου ἐξετάσεων, διότι δὲν σκοποῦσι νὰ ἐξαικρίθωσιν, ἂν ὁ ἐξεταζόμενος διδάσκαλος εἶναι ἀκόμη κάτοχος τῶν πραγματικῶν γνώσεων, ἃς ἀπέδειξεν, ὅτι κατεῖχε κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, ἀλλὰ μᾶλλον σκοποῦσι νὰ καταδείξωσιν, ἂν οὗτος εἶναι κάτοχος τῆς ἀπαιτουμένης ἰκανότητος πρὸς μετάδοσιν μεθοδικῆς διδασκαλίας καὶ καθόλου πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου: ἔχουσι δηλ. αὐταὶ μᾶλλον παιδαγωγικὸν χαρακτήρα. Οὐχ ἦττον προϋποθέτουσι καὶ τὴν τελείαν κατοχὴν τῶν πραγματικῶν γνώσεων, τῶν ἐν τῷ διδασκαλείῳ διδασκομένων. Διὰ τοῦ Διατάγματος μάλιστα τούτου ὑποδεικνύεται τοῖς διδασκάλοις, ἵνα μετὰ τὰς πρώτας αὐτῶν ἐξετάσεις, ποιῶνται συγκέντρωσιν τῶν γνώσεων αὐτῶν, καὶ ἐμβαθύνωσιν ἐν αὐταῖς. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἐφ' ὅσον δια-

* Ἴδε τὴν «Ordnung der Zweitem Lehrerprüfung» τῆς 1ης Ἰουλίου 1901.

** Ἐ. ἄ. § 5.

σπᾶ τις τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἀσχολούμενος περὶ πάντας τοὺς κλάδους τῶν γνώσεων, ὅπερ κατ' ἀνάγκην συμβαίνει κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν, διὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διατάγματος* ὁδηγοῦνται οἱ διδάσκαλοι νὰ ἐκλέγωσι τινα τῶν μαθημάτων, καὶ δὴ ἐκεῖνα, περὶ ἃ αἰσθάνονται μείζονα κλίσειν καὶ διαφέρον καὶ νὰ ἐμβυθύνωσιν ἐν τούτοις. Διὰ τοιαύτης ἐνασχολήσεως κατορθοῦται, ὥστε νὰ καταστῶσιν οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ ἐν πᾶσι μὲν τοῖς μαθήμασιν ἔμπειροι, ἐν τισὶ δὲ καλλιτέχναι.

Γενικῶς εἰπεῖν, αἱ δευτέραι αὗται ἐξετάσεις σκοποῦσι νὰ ἀναγκάσωσι τοὺς τὸ πρῶτον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν εἰσελθόντας διδασκάλους νὰ μὴ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὰς ἐν τῷ διδασκαλείῳ κτηθείσας γνώσεις, ἀλλὰ νὰ ἀσχοληθῶσι πρὸς περαιτέρω ἰδίαν διαμόρφωσιν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἔργου των.

Μείζονος ὅμως σπουδαιότητος εἶναι τὰ μέτρα, ἅτινα λαμβάνει ἡ πολιτεία, ὅπως διευκολύνῃ τοὺς ἐφιεμένους προόδου διδασκάλους πρὸς τελειότεραν αὐτῶν διαμόρφωσιν, τὰ μέτρα, οἷς χρῆται, ὅπως κεντᾶ τὸν ζῆλον αὐτῶν, καὶ αἱ ὁδοί, ἃς διανοίγει αὐτοῖς.

Ἐν πρώτοις ὅσοι τῶν δημοδιδασκάλων ἔχουσιν ὑποστῆ εὐδοκίμως τὴν δευτέραν ἐξέτασιν, δύνανται νὰ ἀποκτήσωσι δικαίωμα διορισμοῦ ἐν Mittelschulen καὶ ἀνωτέραις σχολαῖς θηλέων μετὰ νέαν εὐδοκίμον γραπτὴν καὶ προφορικὴν δοκιμασίαν**, ἧς θέμα εἶναι ἡ παιδαγωγικὴ καὶ κατ' ἐκλογὴν δύο τῶν ἐξῆς μαθημάτων: 1) θρησκευτικῶν, 2) μητρικῆς γλώσσης, 3) γαλλικῶν, 4) ἀγγλικῶν, 5) ἱστορίας, 6) γεωγραφίας, 7) μαθηματικῶν, 8) βοτανικῆς καὶ ζωολογίας καὶ 9) φυσικῆς καὶ χημείας σὺν ὀρυκτολογίᾳ.

* Ἐν § 4 τοῦ διατάγματος λέγεται: «Dem Meldungsschreiben ist eine Angabe beizulegen, in welchem Fache der Bewerber sich besonders weitergebildet und mit welchem pädagogischen Werke er sich eingehender beschäftigt hat.» Καὶ ἐν § 9: «Jeder zu prüfende Lehrer hat sich über Umfang und Inhalt seiner Arbeiten in dem Fache auszuweisen, in welchem er sich nach seiner Angabe (§ 4) besonders weitergebildet hat».

** Ἰδὲ τὰ διατάγματα «für die Prüfung der Lehrer an Mittelschulen» τῆς 15ης Ὀκτωβρίου 1872 καὶ τῆς 1ης Ἰουλίου 1901.

Καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι πρὸς τῇ ἀσχολίᾳ περὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην, συνίσταται τοῖς διδασκάλοις ἡ εἰδικὴ ἐνασχόλησις καὶ ἐμβυθύνσις περὶ περιορισμένον κύκλον γνώσεων.

Τέλος οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ κεκτημένοι τὸ δικαίωμα πρὸς διορισμὸν ἐν Mittelschulen καὶ ἀνωτέραις σχολαῖς θηλέων, δύνανται μεθ' ὠρισμένην ὑπηρεσίαν νὰ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα πρὸς κατάληψιν θέσεων καθηγητῶν διδασκαλείων, διευθυντῶν διδασκαλείων, προϊσταμένων δημοσίων προπαρασκευαστικῶν σχολῶν, ἐπαρχιακῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, διευθυντῶν ἀνωτέρων σχολείων θηλέων, ἀστικῶν σχολῶν καὶ πλήρων δημοτικῶν σχολείων περιλαμβανόντων ἐξ καὶ πλείονος τάξεως, ἃν ὑποστῶσιν εὐδοκίμως ἑτέραν ἐξέτασιν, τὴν καλουμένην Rectorprüfung. Καὶ αὕτη εἶναι γραπτὴ καὶ προφορικὴ.

Καὶ ἡ μὲν γραπτὴ συνίσταται εἰς ἔκθεσιν περὶ ζητήματός τινος παιδαγωγικοῦ ἐκ τῆς θεωρητικῆς ἢ τῆς πρακτικῆς παιδαγωγικῆς εἰλημμένου, ὅπερ ὁ ἐξεταζόμενος ὀφείλει νὰ ἐτοιμάσῃ ἐντὸς ὀκτῶ ἐβδομάδων ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἤθελεν ὀρισθῆ αὐτῷ· ἡ δὲ προφορικὴ ἐκτείνεται ἐπὶ τὴν ὅλην γενικὴν παιδαγωγικὴν καὶ τὴν διδακτικὴν ἐν τῇ μετὰ τῆς ψυχολογίας συναρξίᾳ αὐτῆς, ἐπὶ τὴν εἰδικὴν διδακτικὴν πάντων τῶν μαθημάτων, ἐπὶ τὴν πρακτικὴν παιδαγωγικὴν, ἐπὶ τὴν σχολικὴν νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ τὸ τμήμα τὸ πραγματευόμενον περὶ διδακτικῶν καὶ καθόλου σχολικῶν σκευῶν κ.τ.λ. Αἱ ἐξετάσεις δηλ. αὗται εἶναι καθαρῶς παιδαγωγικαί.

Πᾶς τις κατανοεῖ, ὅποσον εὐεργετικὴ εἶναι αἱ ἀνωτέρω διατάξεις διὰ τὸν δημοδιδασκαλικὸν κόσμον, ὅποιον εὐρὸν στάδιον ἀνοίγουσι τοῖς δημοδιδασκάλοις, ὅποιαν ὠθησὶν πρὸς ἐργασίαν καὶ τελειοποίησιν παρέχουσιν ὅποιαν ἄμιλλαν καὶ ζῆλον ἀναπτύσσουσι παρ' αὐτοῖς, ἀφοῦ ἐκ μόνης τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν ἐξαρτῶσιν τὴν ὕψωσιν αὐτῶν μέχρι τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἀξιομάτων.

Δὲν περιορίζεται δὲ ἡ πολιτεία εἰς ταύτας μόνας τὰς εὐκολίας, ἀλλ' ἐτι μᾶλλον προβάλλουσα ἤρξαστο νὰ ἀνοίγῃ τοῖς δημοδιδασκάλοις τὰς πύλας τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ τοιοῦτον παρατηροῦμεν ἰσχυρὸν ἐν τῷ βρασιλεῖῳ τῆς Σαξωνίας. Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σαξωνικῶν διδασκαλείων, οἱ ὑποστάντες τὰς δευτέρας αὐτῶν ἐξετάσεις καὶ τυχόντες τοῦ

άνωτάτου βαθμοῦ (vorzüglich, I) ἔχουσι τὸ δικαίωμα μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν νὰ ἐγγραφῶσιν ὡς φοιτηταὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἐν τῷ ἐν Λιψία Πανεπιστημίῳ, μετὰ σπουδὴν δὲ ἐξ ἐξαμήνων δύνανται νὰ προσέλθωσιν εἰς ἐξετάσεις. Ὑποχρεωτικῶς ὑφίστανται ἅπαντες δοκιμασίαν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ παιδαγωγικῇ, τὰ μαθήματα δὲ, ἐξ ὧν δύνανται νὰ ἐκλέξωσι τὰ πρὸς ἐξέτασιν εἶναι : α') θρησκευτικὰ καὶ ἱστορία, β') ἱστορία καὶ γεωγραφία, γ') φυσικὰ ἐπιστήμαι, δ') μητρικὴ γλῶσσα καὶ ἱστορία καὶ ε') μητρικὴ γλῶσσα καὶ θρησκευτικὰ. Οἱ ἐπιτυχόντες δὲ διορίζονται διευθυνταὶ πλήρων δημοτικῶν σχολείων, ἐπιθεωρηταὶ δημοτικῶν σχολείων, καθηγηταὶ καὶ διευθυνταὶ διδασκαλείων, πολλοὶ δὲ τούτων διορίζονται καὶ καθηγηταὶ πραγματικῶν σχολῶν, ἐξισούμενοι οὕτω πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀκαδημαϊκῶς μεμορφωμένους λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τε βαθμὸν καὶ μισθοδοσίαν *.

Τῷ παραδείγματι τῆς Σαξωνίας ἐπόμενον τὸ μέγα δουκάτον τῆς Σαξωνικῆς Βεϊμάρης ἤνοιξε τὰς πύλας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης τοῖς δημοδιδασκάλοις. Προηγουμένως ἐπὶ δεκαετηρίδας ὅλας ἤτο ἐπιτετραμμένον τοῖς δημοδιδασκάλοις νὰ παρακολουθῶσι μόνον τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ παραδόσεις ὡς ἀκραταὶ καὶ νὰ μετέχωσι καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου, ἀπὸ τῆς πρώτης ὁμῶς Ἀπριλίου 1901 ἐπετράπη αὐτοῖς καὶ ἡ ἐν τοῖς φοιτηταῖς τοῦ πανεπιστημίου τούτου ἐγγραφὴ. Χάριν δὲ τούτων ἔχει ὀρίσει τὸ Ὑπουργεῖον τὰς καλουμένας παιδαγωγικὰς ἐξετάσεις, εἰς αὐς δύνανται νὰ προσέλθωσιν οἱ δημοδιδασκαλοὶ μετὰ 2—3ετείς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς, καὶ αἵτινες παρέχουσι τὴν εὐκαιρίαν τῷ ταύτας ὑφισταμένῳ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι «κατέχει τὴν ἰκανότητα πρὸς μετάδοσιν ἐπιστημονικῶς τεθεμελιωμένης διδασκαλίας **». Αἱ ἐξετάσεις αὗται παρὰ τὴν

* *Ide W. A. Lay Pädagogische Fachbildung und Fachansicht*, σ. 19. Leipzig, 1901.—Cr. Noth. Universität und Volksschullehrer, σ. 53 κ. ἐ.

** Τὸ διάταγμα τὸ κανονίζον τὰ κατὰ τὰς ἐξετάσεις ταύτας, (τῆς 11ης Ἀπριλίου 1902) δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλούμενος παρὰ Ke i n : *Aus dem pädagogischen Universitätsseminar zu Jena*, X. Heft, σ. 43 κ. ἐ. Καὶ ἐν *Pädagogik in systematischer Darstellung* 1, 677 κ. ἐ.

ὀνομασίαν τῶν δὲν εἶνε καθαρῶς παιδαγωγικαί, ἀλλ' ὁμοιάζουσι ταῖς τοῦ ἐν Λιψία πανεπιστημίου, περὶ ὧν ἄνωτέρω ἐγένετο λόγος.

Καὶ οἱ διδασκαλοὶ δὲ οἱ ἐξεληθόντες ἐκ διδασκαλείων ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν δύνανται δι' αἰτήσεως πρὸς τὰ σαξωνικὰ ὑπουργεῖα νὰ τύχωσι τοῦ δικαίωματος τῆς ἐγγραφῆς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Λιψίας καὶ Ἰένης.

Τῷ παραδείγματι τῶν δύο σαξωνικῶν κρατῶν ἐπομένη καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Ἑσσης διηκούλυε τοὺς δημοδιδασκάλους, τοὺς θέλοντας νὰ τύχωσιν ἀκαδημαϊκῆς μορφώσεως, ἀνοίξασα αὐτοῖς τὰς πύλας τοῦ ἐν Giessen πανεπιστημίου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ γερμανικὰ κράτη δὲν θὰ βραδύνωσι νὰ μιμηθῶσι τὰ ἄνωτέρω ἐπιτρέποντα τοῖς δημοδιδασκάλοις τὴν εἰς τὰ ἑαυτῶν πανεπιστήμια φοίτησιν *.

Διὰ πάντων τούτων τῶν μέσων ἡ πολιτεία οὐ μόνον ζητεῖ νὰ ὑπεκκαύσῃ τὸν ζῆλον τῶν διδασκάλων, καὶ νὰ γενίησῃ παρ' αὐτοῖς εὐγενὴ ἀμιλλαν, ἀλλὰ καὶ κατορθοῖ νὰ μορφοῖ τὰ κατάλληλα πρόσωπα πρὸς κατάληψιν τῶν θέσεων διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν διδασκαλείων καὶ ἐπιθεωρητῶν δημοτικῶν σχολείων. Ταῦτα εἶνε τῷ ὄντι σοφώτατα μέτρα, συνεννοῦντα ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἐξῆς δύο πλεονεκτήματα :

* Καὶ ἐν Ἑλβετικαῖς τισι πανεπιστημίοις, ὡς λ. γ. ἐν Ζυρίχῃ καὶ Βασιλείᾳ, εἶναι ἐπιτετραμμένη τοῖς δημοδιδασκάλοις ἡ σπουδὴ. Δύνανται δὲ οὗτοι μετὰ διετῆ φοίτησιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον νὰ τύχωσι διπλώματος ἀσφαλίζοντος αὐταῖς ὀρισμένα δικαιώματα. Ἐκ τοῦ κύκλου τῶν τοιούτων διδασκάλων ἐκλέγονται οἱ πλείστοι καθηγηταὶ διδασκαλείων καὶ ἐπαρχιακοὶ ἐπιθεωρηταὶ δημοτικῶν σχολείων.

Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἵνα παρασχεθῇ τοῖς δημοδιδασκάλοις εὐκαιρία νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἑαυτῶν μόρφωσιν, ἐγένετο πρότασις ἐν ἔτει 1890, ὅπως ἰδρυθῶσι διδασκαλεῖα συνδεδεμένα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μετὰ πανεπιστημίων. Ἰδρύθησαν δὲ τῷ ὄντι οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα, οἱ ἐν τούτοις δὲ σπουδάζοντες ἀσχολοῦνται παραλλήλως περὶ τε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐμβάθυνσιν ἐν ὀρισμένοις μαθήμασι καὶ περὶ τὴν σπουδὴν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῶν συγγενῶν ταύτης ἐπιστημῶν. Πρὸς τὸ ἄρθρον ὑπὸ Catherine J. Dodd : *Lehrer—und Lehrerinnen — Bildungs-unstalten Enylands in Verbindung mit den Universitäten*, ἐν τῷ 7ῳ τεύχει «*Aus dem pädagogischem Universitätsseminar Jena*» σ. 187 κ. ἐ.

α') ὅτι ἀνοίγουσιν εὐρὴ στάδιον ἀνυψώσεως εἰς τοὺς προοδευτικούς δη-
μοδιδασκάλους καὶ β') ὅτι διατηροῦσι τούτους ἐντὸς τοῦ δημοδι-
δασκαλικοῦ κύκλου, παρέχουσιν αὐτοῖς τὰς καταλλήλους εὐκαιρίας,
ὅπως τὰς κτηθείσας γνώσεις των, τὴν ἐπεκταθεῖσαν μὲν μορφωσίν των
χρησιμοποιήσωσιν ὑπὲρ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ὑπὲρ τῆς προό-
δου τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ ἀνωτέρω πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι σὺν ταῖς ἄλλαις μεταρρυθμί-
σεσιν, αἵτινες δεόν νὰ γίνωσι παρ' ἡμῖν, χάριν τῆς βελτιώσεως τῆς
μορφώσεως τῶν δημοδιδασκάλων, ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ ἡ πολιτεία νὰ
θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν μέτρα ἀνάλογα τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσιν, ἵνα
ἐγείρῃ τὸν ζήλον τούτων καὶ ἵνα ὠθήσῃ αὐτοὺς πρὸς περαιτέρω ἐρ-
γασίαν καὶ τελειοποίησιν. Ἀνάγκη νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν δημοδι-
δασκαλικὸν κλάδον ἐκ τῶν στενῶν ὁρίων, ἐν οἷς κατέχομεν αὐτὸν
ἐγκλεισμένον, καὶ ὅπερ ὡς ἀναπόφευκτον ἐπακολούθημα ἔχει μα-
ρασμὸν πικρὸς πρὸς πρόοδον ζήλου, κατάθλιψιν πικρὸς ἰδεώδους,
ἐνὶ λόγῳ, καταδίκην εἰς τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον. Ὡς γὰρ ἔχουσι
τὰ πράγματα παρ' ἡμῖν, καὶ ἂν ὑποθεθῇ, ὅτι ὁ δημοδιδασκαλὸς ἐπι-
λαμβάνεται τοῦ ἔργου αὐτοῦ μετὰ θέρμης καὶ διαφέροντος καὶ ὅτι
ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ μᾶλλον θερμοῦ ζήλου πρὸς περαιτέρω μελέτην
καὶ τελειοποίησιν, λίαν εὐλογον τυγχάνει, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ πάντα
ταῦτα θὰ μαρμάρωσιν ἐν αὐτῷ ἢ καὶ τελείως θὰ σβεσθῶσιν, ὅταν
πεισθῇ, ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἠθικὴν ἢ ὑλικὴν
ἰσχύουσι νὰ παράσχωσιν αὐτῷ, ὅτι εἶναι αὐτῷ ἀδύνατον νὰ ὑψωθῇ ὑπὲρ
τὸν στενὸν ὁρίζοντα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐνὶ λόγῳ, ὅτι οἱ μό-
χθοι τοῦ κατ' οὐδὲν θὰ βελτιώσωσι τὴν ἑαυτοῦ θέσιν.

Παρέχοντες δὲ τοῖς προοδευτικοῖς δημοδιδασκάλοις τὰ μέσα καὶ
τὴν ὑποστήριξιν πρὸς τελειοποίησιν καὶ προαγωγὴν, θὰ κηροθώσωμεν
συγχρόνως νὰ μορφώσωμεν τὰ κατάλληλα πρόσωπα πρὸς κατάληψιν
τῶν θέσεων διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν διδασκαλείων καὶ ἐπιθεω-
ρητῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως: πρόσωπα γινώσκοντα τὰς ἀνάγ-
κας τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐμφορούμενα ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ
διὰ τὴν κατωτάτην τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσιν, ἐν ᾧ γὰρ ὁρίζονται ἐν
ταῖς θέσεσι ταύταις λειτουργοὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες εἶναι
μὲν ἴσως ἀρτίως κατηρτισμένοι ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν, ὡς μὴ

προερχόμενοι ὅμως ἐκ τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ κόσμου, ὡς ὄντως ξένοι
πρὸς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, πιθανὸν νὰ μὴ ἔχωσι σαφεῖς ἰδέαν τῶν
ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ ἐμφορῶνται ὑπὸ τοῦ ἀπαιτουμένου διαφέ-
ροντος διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ.

Ἐν Τριπόλει τῇ 10ῃ Μαΐου 1907.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐφηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ,
Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου.

ΜΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΕΝ ΠΛΗΡΕΙ ΔΗΜΟΤΙΚῶ, ΣΧΟΛΕΙῶ

**Μεθοδικὴ ἐνόησις : Εὐθερμαγωγὰ καὶ Πυθερμαγωγὰ
σώματα.**

Σκοπός. Θὰ μάθωμεν σήμερον, πῶς προφυλαττόμεθα ἀπὸ τὴν μεγάλην
θερμότητα καὶ ἀπὸ τὸ πολὺ ψῆχος.

Τί θὰ μάθωμεν, παιδιά; Ἐπαγάληψις τοῦ σκοποῦ ὑπὸ τινῶν τῶν μαθη-
τῶν μέχρι τελείας ἐντυπώσεως αὐτοῦ.

1. Προπαρασκευή. Πότε ἐνοχλοῦμεθα, παιδιά, ἀπὸ ὑπερβολικὴν θερμό-
τητα; Κατὰ τὸ θέρος. Τί παρατηρεῖτε, ὅτι κάμνομεν τότε, διὰ γὰρ προφυλα-
χθῶμεν ἀπ' αὐτῆς; Φοροῦμεν ὀλίγα καὶ ἐλαφρὰ φορέματα, κλείομεν τὰ ξύλινα
ἐξώφυλλα τῶν παραθύρων, ἀφαιροῦμεν τοὺς τάπητας ἐκ τῶν πατωμάτων κτλ.
Ἄλλὰ μόνον ὁ θερινὸς ἥλιος ἐνοχλεῖ ἡμᾶς μὲ ὑπερβολικὴν θερμότητα; Οὐχὶ
βεβαίως, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἐπέθερμον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς ἐπαφήν πρὸς
τὸ ἰδικόν μας. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν, τί κάμνομεν, διὰ γὰρ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ
τὰ πολὺ θερμὰ σώματα! Παρατηρήσατε, πῶς ἐξάγει ἡ μήτηρ σας ἐκ τῆς πυρᾶς
τὰς πολὺ θερμὰς χτύρας; Συλλαμβάνουσα αὐτὰς διὰ χοιρῶν πατιῶν. Πῶς δὲ
τὰ σίδερα, ὅταν θέλῃ νὰ σιδηρώσῃ; Ὁμοίως. Ἐχει κανεὶς παρατηρήσει τὰ σί-
δηρα τῶν ἑαπτῶν; Πῶς θερμαίνονται; Πῶς δὲν καίονται οἱ ἑαπτὰ κρο-
τοῦντες αὐτά; Αἱ λαβαὶ αὐτῶν εἶνε περικεκαλυμμέναι διὰ δέματος. Ἄλλ' ὅλοι
θὰ ἐξήτε παρατηρήσει, πῶς προφυλασσόμεθα καὶ ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν ψῆχος!
Πῶς προφυλασσόμεθα ἀπὸ τὸ ψῆχος τοῦ χειμῶνος; Φοροῦμεν πολλὰ καὶ βαρῆα
ἐνδύματα, ἐπὶ ἐδάφους ἐστρωμένον διὰ μαρμαρίων πλακῶν ἐπιθέτομεν σα-

νίδας, ἐπὶ τῶν πατωμάτων στρώνομεν τάπητος κ.τ.λ. Πολὺ καλά! Βλέπω, ὅτι ὅλοι ἔχετε παρατηρήσει διὰ τίνων σωμάτων κατορθώνομεν νὰ προφυλαττόμεθα ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα καὶ ἀπὸ τὸ πολὺ ψῦχος. Πιστεῖω δὲ ὅτι ὅλοι θὰ ἔχητε ἐννοήσει καὶ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἄλλα μὲν ἐκ τῶν σωμάτων αὐτῶν προφυλάττουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα ἢ ἀπὸ τὸ πολὺ ψῦχος, ἄλλα δ' οὐχί. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε βεβαίως, ὅτι τὰ διάφορα σώματα δὲν φέρονται ὁμοίως πρὸς τὴν θερμότητα. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, παιδιὰ, καλύτερον τὸν λόγον αὐτόν, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν χωριστά, πῶς ἕκαστον ἐκ τῶν σωμάτων τούτων φέρεται πρὸς τὴν θερμότητα.

2. Πρόσκτησις τοῦ νέου. Α) Κυρίως πρόσκτησις. (Πρῶτον πείραμα). Τί εἶπες, ὅτι κάμνει ἡ μήτηρ σου, ὅταν ἐξάγῃ τὸ σίδηρον ἐκ τῆς πυρᾶς; Τὸ συλλαμβάνει διὰ χορδῶν παρίων. Ἄς ἴδωμεν, ἂν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ κρατήσωμεν τὸ θερμὸν σίδηρον χωρὶς τὰ παρία αὐτά! Δὲν ἔχω, παιδιὰ, ἐδῶ σίδηρον, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ τί; Ἐχετε μίαν μικρὰν σιδηρᾶν ῥάβδον. Τί κάμνω τώρα; Ἀνάπτετε τὸν λύχνον τοῦ οἰοπνεύματος. Καὶ τώρα; Θέτετε τὴν ῥάβδον ἐπὶ τῆς φλογὸς αὐτοῦ. Πῶς, ὅλην; Οὐχί! τὸ ἐν ἄκρον αὐτῆς. Πῶς δὲ κρατῶ ἐγὼ τὴν ῥάβδον; Ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ἄκρου. Ἄς ἔλθῃ εἰς ἐξ ἑμῶν νὰ κρατήσῃ τὴν ῥάβδον ἐπὶ τῆς φλογὸς, ὡς ἐγώ! Γίνεται. Θεωριανθείσης ἰσχυρῶς τῆς ῥάβδου ὁ μαθητὴς ἀφήνει ταύτην νὰ καταπέσῃ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Διὰ τὴν, οὐχί, ὁ Α. ἀφήκε τὴν ῥάβδον νὰ καταπέσῃ; Διότι ἐθερμάνθη πολὺ καὶ ἡ χεὶρ του, ἤρχισε μάλιστα νὰ καίηται.

Ἀναπαράστασις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Καλῶς! Ἀλλ' ὁ συμμαθητὴς σας ἐκράτει τὸ ἄκρον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐθερμαίνεται. Τί συμπεραίνετε λοιπόν, ὅτι συνέβη; Ἡ θερμότης μετεδόθη ἀπὸ τοῦ ἐνός ἄκρου, τοῦ θερμοαινομένου, εἰς τὸ ἕτερον καὶ ἀπὸ τοῦτου εἰς τὴν χεῖρα. Πῶς δὲ θὰ ἔγινεν ἡ μετάδοσις αὕτη; Διὰ τῶν μορίων τοῦ σιδήρου. Ἀπὸ τοῦ ἐνός μορίου μετεδίδοτο ἡ θερμότης εἰς τὸ ἕτερον, οὕτω δ' ἐν τέλει εἰς ὅλην τὴν μάζαν τῆς ῥάβδου.

Α1) Κυρίως πρόσκτησις. Δεύτερον πείραμα διὰ ῥάβδον ἐκ χαλκοῦ, ὡς ἄνω.—Ἀναπαράστασις αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β1) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Ὡς ἡ πρώτη.

Α2) Κυρίως πρόσκτησις. Τρίτον πείραμα διὰ τεμαχίον μαρμάρου, ὡς ἄνω.—Ἀναπαράστασις αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β2) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Ὡς αἱ προηγούμεναι.

Α3) Κυρίως πρόσκτησις. (Τέταρτον πείραμα) Τί θέτω τώρα ἐπὶ τῆς φλογὸς; Μίαν μικρὰν ξυλίνην ῥάβδον. Ἄς ἔλθῃ ὁ Α. νὰ κρατήσῃ αὐτὴν ἐπὶ τῆς φλογὸς, ὡς ἐγώ! Γίνεται. Παρατηρήσατε τώρα, τί πάσχει τὸ θερμαινόμενον ἄκρον! Καίεται. Καὶ ὁμοίως ὁ Α.; Ἐξακολουθεῖ νὰ κρατῇ ἡσυχῶς τὴν ῥάβδον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ἄκρου.—Ἀναπαράστασις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β3) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Διὰ τὴν ἡμπορεῖ ὁ Α. νὰ κρατῇ τὸ ξύλον ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου; Διότι εἶνε ψυχρόν. Τί συμπεραίνετε λοιπόν ἐξ αὐτοῦ; Τὸ ξύλον δὲν μεταδίδει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων του εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν μάζαν.

(Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἄγονται οἱ μαθηταί, καὶ ἂν προκληθῶσι νὰ ἀνάγρῳσι πνεῖα καὶ νὰ κρατῶσιν αὐτὰ ἀνημμένα).

Α4) Κυρίως πρόσκτησις. Πέμπτον πείραμα διὰ τεμαχίον χάρτου, ὡς ἄνω.—Ἀναπαράστασις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β1) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Ὡς ἡ προηγούμενη.

Α5) Κυρίως πρόσκτησις. Ἐκτον πείραμα διὰ τεμαχίον ὑφάσματος, ὡς ἄνω.—Ἀναπαράστασις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β5) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Ὡς αἱ δύο προηγούμεναι.

[Α6] Κυρίως πρόσκτησις. (Ἐβδομον πείραμα*). Παρατηρήσατε τώρα, τί ἔχω πρὸ ὑμῶν! Ἐχετε ἓνα σωλήνα ὑάλινον στηριζόμενον ἐπὶ στερεᾶς βάσεως, ἐφ' ἧς δύνασθε νὰ κλίνητε αὐτόν, ὡς θέλετε. Τί ἔχω ὀλίγει εἰς τὸν πυθμῆνα αὐτοῦ; Τεμαχίον πάγου (ἢ ἐν μικρὸν θερμομέτρον). Προσέξατε, τί θὰ κάμω τώρα! Ἐπληρώσατε τὸν σωλήνα ὕδατος. Τώρα δέ; Ἀφ' οὗ ἐκλίνατε ὀλίγον τὸν σωλήνα, θερμαίνεται αὐτόν ἐπὶ τῆς φλογὸς τοῦ λύχνου. Ὅλον τὸν σωλήνα θερμαίνω; Οὐχί! Μόνον τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ ὕδατος. Τί κάμνει τώρα τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν; Ἀρχίζει νὰ βράζῃ... τώρα βράζει! Τί παρατηρεῖτε ἐν τοῦτοις εἰς τὸν πυθμῆνα; Ὁ ἐν τῷ πυθμῆνι πάγος δὲν τήκεται (ἢ: τὸ θερμομέτρον δὲν ἀνέχεται, μένει στάσιμον). Ἀναπαράστασις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β6) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Τί ἐξάγετε λοιπόν ἐξ αὐτοῦ; Τὸ ὕδωρ δὲν μεταδίδει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων αὐτοῦ. Καλῶς! Ἀλλ' ἡμεῖς εἴδομεν κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα, ὅτι ἐν δοχείῳ ὕδατος, ὅπερ ἐθερμάνομεν κάτωθεν, μετεδόθη ἡ θερμότης μετ' ὀλίγον καθ' ὅλην τὴν μάζαν τοῦ ὕδατος καὶ μέχρι τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ**. Ἴδου λοιπόν, ὅτι τὸ ὕδωρ μεταδίδει τὴν θερμότητα εἰς ὅλην τὴν μάζαν αὐτοῦ. Πῶς συμβιβάζεται ἡ παρατήρησις αὕτη πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐκόμειτε πρὸ ὀλίγου; Μήπως ὑπάρχει καμμία διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο περιπτώσεων; Πῶς κατορθώθη, ὡς ἐνθυμησθε, ἐν

* Καὶ τὸ πείραμα τοῦτο καὶ τὸ ἐπόμενον γίνονται, ἂν ἔχη ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὰ πρὸς ταῦτα κατάλληλα ὄργανα, ἅτινα ἄλλως δύναται νὰ ποιεῖ εἰς ἐξολοκώτιστα.

** Προϋποτίθεται, ὅτι ἔχουσι διδαχθῆ ταῦτα περὶ τῆς διαστολῆς τῶν ὑγρῶν ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ τὰ περὶ τοῦ βρασμοῦ. Προϋποτίθεται δὲ τοῦτο ἐλόγως, διότι τὰ περὶ εἰθερμαγωγῶν καὶ ψυθερμαγωγῶν σωμάτων καὶ τὰ περὶ τῆς διαδόσεως τῆς θερμότητος πρέπει νὰ διδάσκονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ θερμομετρικοῦ.

τῷ κάτωθεν θερμανθέντι δοχείῳ ἢ διάδοσις τῆς θερμότητος ; Τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ ὕδατος θερμαινόμενα διεστέλλονται, γινόμενα δ' οὕτω ελαφρότερα, ἀνέχονται πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῶ τὰ ἀνώτερα καὶ ψυχρότερα, ὡς βαρύτερα κατήρχονται πρὸς τὰ κάτω κ.τ.λ. *Εγίνοντο οὕτω ἀναβατικά καὶ καταβατικά ρεύματα τοῦ ὕδατος, δι' αὐτῶν δὲ τῶν ρευμάτων κατορθώθη ἢ μετάδοσις τῆς θερμότητος εἰς ὅλην τὴν μάζαν αὐτοῦ. Πῶς κατορθώθη λοιπὸν, παιδιὰ, ἢ μετάδοσις τῆς θερμότητος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ; Μήπως διὰ τῶν μορίων τοῦ ὕδατος ; Οὐχί, ἀλλὰ διὰ τῆς κινήσεως αὐτοῦ, διότι τὸ ὕδωρ ἐτέθη εἰς κίνησιν. *Ἐν τῷ σημερινῷ ἡμῶν πειράματι τὸ ὕδωρ τῶν κατωτέρων στρωμάτων ἠδύνατο νὰ τεθῇ εἰς κίνησιν ; Οὐχί ! Διὰ τί ; Τί συμπεραίετε λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ ; Τὰ μόρια τοῦ ὕδατος μένοντα ἀκίνητα δὲν μεταφέρουσι τὴν θερμότητα.

Α7) Κυρίως πρὸς κτησίους (*Ὀγδοὺν πείραμα). Παρατηρήσατε τώρα, τί ἔχω πρὸ ἐμοῦ ! Δύο ὁμοίας ὑαλίνας σφαίρας. *Ἐδῶ, παιδιὰ, ἔχω βάμβακα. Μεταξὺ τῶν μορίων του τί θὰ ὑπάρξῃ φυσικά ; *Ἄηρ. Τὰ μόρια τοῦ βάμβακος ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸν ἄερα νὰ κινήθῃ ; Οὐχί ! Τί κάμνω τώρα ; Πληροῦτε τὴν μίαν σφαῖραν βάμβακος, θέτετε δὲ μεταξὺ αὐτοῦ ἐν μικρὸν θερμόμετρον. Καὶ εἰς τὴν ἄλλην θέτετε ἐν θερμόμετρον, χωρὶς ἕως νὰ θέσητε εἰς αὐτὴν βάμβακα. Τί κάμνω τώρα ; *Ἐμβαπτίζετε ἀμφοτέρας τὰς σφαίρας ἐντὸς ζέοντος ὕδατος. Παρατηρήσατε τώρα τὸ θερμόμετρον τῆς σφαίρας, ἥτις δὲν ἔχει βάμβακα ! *Ἀννῶσθι ἀρεκέτα. Παρατηρήσατε καὶ τὸ θερμόμετρον τῆς ἄλλης ! Μένει στάσιμον.

*Ἀναπαράδοσις τοῦ πειράματος ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Β7) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία. Διὰ τὴν ἀνήλθε τὸ θερμόμετρον τῆς σφαίρας, τῆς μὴ περιεχοῦσης βάμβακα ; *Ἡ θερμότης τοῦ ζέοντος ὕδατος ποῦ θὰ μετεδόθη κατ' ἀρχάς ; Εἰς τὰ τοιχώματα τῆς σφαίρας. Πῶς δ' ἐξ αὐτῶν μετεδόθη εἰς τὸ θερμόμετρον ; Διὰ τοῦ ἐν τῇ σφαίρᾳ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Τί συμπεραίετε λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ ; *Ὅτι ὁ ἄηρ μεταδίδει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν μάζαν του. Καλῶς. Θὰ ἴδωμεν εἰθὺς, ἂν τὸ πᾶγμα ἔξῃ οὕτω. Τὸ ἄλλο θερμόμετρον ἔμεινεν, ὡς εἶδετε, στάσιμον. Τί ἠμπόδισε τὴν μεταφορὰν τῆς θερμότητος ἀπὸ τῶν θερμανθέντων τοιχωμάτων τῆς σφαίρας εἰς τὸ θερμόμετρον ; *Ὁ βάμβαξ. Καλῶς ! *Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ρημάτων τοῦ βάμβακος δὲν ὑπάρχει ἀτμοσφαιρικός ἄηρ ; Ναι ! *Ἄν λοιπὸν, ὡς εἶπετε προηγουμένως, τὰ μόρια τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος μεταφέρωσι τὴν θερμότητα, δὲν ἔπρεπε καὶ ἡ θερμότης τῶν τοιχωμάτων νὰ μεταδοθῇ εἰς τὸ θερμόμετρον διὰ τῶν μορίων τοῦ μεταξὺ τῶν ρημάτων τοῦ βάμβακος ὑπάρχοντος ἀέρος ; Βεβαίως. Συνέβη τοῦτο ; Οὐχί ! Τί συμπεραίετε λοιπὸν τώρα ; *Ὅτι ὁ ἄηρ δὲν μεταδίδει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων αὐτοῦ. Ναι ! Ἀπὸ εἰνὸς τοῦ ὁρθοῦ. Καὶ ὅμως προτέρως εἶδομεν, ὅτι ἡ θερμότης μετεδόθη διὰ τοῦ ἀέρος. Πῶς κατορθώθη ἢ μετάδοσις αὐτῆς ; *Ἐνθυμήθητε, ὅσα εἶπομεν περὶ τῆς διαστολῆς τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ περὶ τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος ! Τί θὰ συνέβη λοιπὸν ἐν τῇ ἄνω βάμβακος σφαίρᾳ ; Τὰ παρὰ τὰ τοιχώματα στρώματα τοῦ ἀέρος θερμανθέντα διεστάλησαν κ.τ.λ. *Εγίνοντο οὕτω ρεύματα ἀέρος, δι' ὧν κατορθώθη ἢ μεταφορὰ τῆς θερμότητος ἐκ τῶν θερμῶν τοιχωμάτων εἰς τὸ θερμόμετρον. Πῶς λοιπὸν κατορθώθη, παιδιὰ, ἢ μετάδοσις τῆς θερμότητος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ; Μήπως διὰ τῶν μορίων τοῦ ἀέρος ; Οὐχί, ἀλλὰ διὰ τῆς κινήσεως αὐτοῦ, διότι ὁ ἄηρ ἐτέθη εἰς κίνησιν. *Ἐν τῇ μετὰ βάμβακος σφαίρᾳ ὁ ἄηρ ἠδύνατο νὰ τεθῇ εἰς κίνησιν ; Οὐχί ! Διὰ τί ; Διότι ἠμπόδιζέτο ὑπὸ τῶν ρημάτων τοῦ βάμβακος ; Τί συμπεραίετε λοιπὸν ἐξ αὐτῶν ; *Ὁ ἄηρ

μείων ἀκίνητος δὲν μεταφέρει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων αὐτοῦ.]

3. Σύγκρισις. Τί παρατηρήσατε, παιδιὰ, ὅτι κάμνει ἢ σιδηρὰ ῥάβδος τὴν θερμότητα, ὅταν θερμαίνωμεν τὸ ἐν αὐτῆς ἄκρον ; Μεταδίδει ταύτην διὰ τῶν μορίων αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν μάζαν τῆς καὶ εἰς πᾶν σῶμα ἐφαπτόμενον αὐτῆς. Τί δὲ κάμνει ἢ χαλκὴν ῥάβδος ; Τί δὲ τὸ μάρμαρον ; Τί κάμνει τὸ ξύλον ; Δὲν μεταφέρει τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν μάζαν ; Τί ὁ χάρτης, τὸ ἴφασμα, τὸ ἀκίνητον ὕδωρ, ὁ ἀκίνητος ἄηρ ;

4. Σύλληψις. Τί βλέπετε λοιπὸν, παιδιὰ, ἐξ ὧν αὐτῶν ; (Φυσικός νόμος :) *Ἄλλα μὲν σῶματα, ὡς ὁ σιδηρός, ὁ χαλκός, τὸ μάρμαρον, μεταδίδουσι τὴν θερμότητα διὰ τῶν μορίων αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν μάζαν τῶν καὶ εἰς τὰ ἐφαπτόμενα αὐτῶν σῶματα, ἄλλα δὲ, ὡς τὸ ξύλον, ὁ χάρτης, τὸ ἴφασμα, ὁ ἀκίνητος ἄηρ, τὸ ἀκίνητον ὕδωρ δὲν ποιοῦσι τοῦτο.

Ἀπὸ καταλλήλων ἐρωτήσεων ἀγοραῖοι οἱ μαθηταὶ νὰ εἰπωσιν, ὅτι τὰ μὲν πρῶτα δύναται νὰ κληθῶσι καλοὶ ἀγωγοὶ τῆς θερμότητος ἢ εὐθερμαγωγὰ σῶματα, τὰ δὲ δεύτερα κακοὶ ἀγωγοὶ τῆς θερμότητος ἢ δυσθερμαγωγὰ σῶματα.

(Τὸ προῖον τῆς συλλήψεως καταγράφεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν τῷ τετραδίῳ τῆς Φυσικῆς.

5. Ἐφαρμογή. 1. Τώρα βέβαια θὰ ἐγνοήτε καλύτερον, παιδιὰ, ὅσα μοι εἶπετε ἐν τῇ ἀρχῇ τῷ μαθήματι, δηλ. περὶ τοῦ πῶς προφυλασσόμεθα ἀπὸ τῆς μεγάλης θερμότητος καὶ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ψύχους :

α) Διὰ τί λοιπὸν κλείνομεν τὰ ξύλινα ἐξώφυλλα τῶν παραθύρων κατὰ τὸ θέρος ;

β) Διὰ τί ἀφαιροῦμεν τοὺς τάπητας κατὰ τὸ θέρος ; Τίνος θερμότητος τὴν μεταφορὰν ἐμποδίζουσι ; (τῆς τῶν ποδῶν ἡμῶν, τῆς ζωϊκῆς θερμότητος).

γ) Διὰ τίνας λόγους πρέπει κατὰ τὸ θέρος νὰ φοροῦμεν ὀλίγα καὶ ἐλαφρὰ ἐνδύματα ; (Ἰσχυρὸν καθόλου τὰ ἴφασματα εἶνε δυσθερμαγωγὰ, διὰ τοῦτο δὲ κωλύουσι τὴν ἐξοδὸν τῆς ζωϊκῆς θερμότητος καὶ 2ον διότι, ὅσο ὀλιγότερα καὶ ἐλαφρότερα εἶνε τὰ ἐνδύματα, τοσοῦτο ὀλιγότερον ἀκίνητοντα ἄερα περιέχουσιν, ὅστις, ὡς ἐροῦσθι, εἶνε κακὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος).

δ) Διὰ τίνας λόγους πρέπει κατὰ τὸ ψύχος νὰ φοροῦμεν πολλὰ καὶ βαρῆ ἐνδύματα, διὰ τί δ' εἶνε προτιμότερον νὰ φοροῦμεν πολλὰ καὶ ἐλαφρὰ ἢ ἐν μόνον βαρὺ καὶ ἰσοβαρὲς πρὸς ἐκεῖνα ;

ε) Διὰ τί, ὅταν ἰσθάνωμεν τὸν χειμῶνα ἐπὶ μαρμαρίνου ἐδάφους, ψύχονται οἱ πόδες ἡμῶν ; Διὰ τί ἐπὶ τῶν λιθοστρώτων τῶν ρῶν θέτουσι σαρίδας κατὰ τὸν χειμῶνα ; Διὰ τί ἐπιστρονόμεν τὰ δωμάτια ἡμῶν διὰ ταπήτων ;

ς) Διὰ τί οὐλλαβάνομεν τὰς ἱπερθερμούς χύτρας διὰ χονδρῶν πατίων ;

2. α) *Ἐκ τίνων σωμάτων πρέπει νὰ κατασκευάζονται αἱ λαβαὶ τῶν μεταλλίων ἀγγείων, σκευῶν καὶ ἐργαλείων τῶν τιθεμένων εἰς τὴν πυρᾶν ;

β) Διὰ τί τὰ κοντάκια τῶν ὄπλων κατασκευάζονται ἐκ ξύλου ;

γ) Διὰ τί κατὰ τὸν χειμῶνα μεταχειρίζονται διπλὰ ἱαλοπαράθυρα ἐν τοῖς δωματίοις ;

δ) Πῶς περιτυλίττουσι κατὰ τὸ θέρος τὸν πάγον, ἵνα μὴ τακῇ ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς θερμότητος ; Διὰ τί διὰ τῶν σωμάτων τούτων ;

3. Εὔρετέ μοι πειραματικῶς, ἂν εἶνε εὐθερμαγωγὰ ἢ δυσθερμαγωγὰ σῶματα τὸ ἄχρτον, ἢ ἱάλος, ὁ πηλός, τὰ δέρματα, ἢ ὄρητον, τὸ θεῖον, ἢ τέφρα τὰ πτίλα κ.τ.λ.

- α) Διατί αι μέταλλοι χίτροι και αι μέταλλοι θερμάστοι θερμαίνονται ταχύτερον ή αι πηλίνοι και διατί αι πρώτοι ψήγονται ταχύτερον των δευτέρων ;
 β) Διατί αι λαβαι των σιδήρων των ραπτών περικαλίπτονται διά δέρματος ;
 γ) Πώς δυνάμεθα να διατηρήσωμεν εν δοχείω ζέον ύδωρ θερμόν επί πολὴν χρόνον ;
 δ) Πώς δυνάμεθα να κρατῶμεν επί πολὴν χρόνον διάπυρον άνθρακα επί τῆς παλάμης τῆς χειρὸς ἡμῶν ;
 ε) Τί ἔχω ἐντὸς τοῦ χαρτίου τοῦτου κντίου ; Κασσίτερον. Τί κάμνω τότε ; Θερμαίνετε τὸ κντίον κάτωθεν διά μικρᾶς φλογός. Τί παρατηρεῖτε ; Ὁ κασσίτερος τήκεται, χωρὶς ὁ χαρτίς να ἀναφλεγή. Πώς συμβαίνει τοῦτο ;
 ς) Πώς προφυλάσσομεν εἰαίσθητα εἰς τὸ ψύχος φντά ἀπό τοῦτου ;
 ζ) Πώς προφυλάσσονται διάφορα ἀγρια ζῷα ἀπό τοῦ ψύχους και διατί ; κ.τ.λ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΛΑΜΨΑΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Συνεδρία Συμβουλίου

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου συνήλθεν ἅπαξ εἰς συνεδρίαν κατὰ τὸν Μάϊον. Ἀπεφάσισε δὲ πλὴν τῶν ὑπηρεσιακῶν ζητημάτων 1) να γείνη εἰδικὴ συνεδρία τῶν διδασκαλιστῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, αἵτινες ἤξιωσαν τοῦτο, παρισταμένου μόνον ὀλοκλήρου τοῦ Συμβουλίου. 2) Αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις να ἀναβληθῶσι διά τὸν Σεπτέμβριον ἔ. ἔ., 3) Να μεταβῇ τὸ Συμβούλιον εἰς τοὺς ἐπιφανεῖς Βουλευτάς, οὓς να παρακλήσῃ, ὅπως ζητήσωσι τὴν παρά τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ὑποβολὴν νομοσχεδίου πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ τελευταίου νόμου.

Συνεδρία Συνελεύσεως

Ἡ Συνέλευσις συνήλθε κατὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Ἰούνιον δις εἰς συνεδρίαν, ὧν τὰ κύρια σημεῖα εἶνε τὰ ἑξῆς :

ΙΑ' Συνεδρία (11 Μαΐου) 5-7 μ. μ. Ὁ κ. Πρόεδρος ἀνακοινεῖ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Ἐπιτίμου Προέδρου τοῦ Συνδέσμου **Γρηγορίου Μαρσαλή** καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ ψήφισμα τοῦ Συμβουλίου. Ψηφίζεται μετὰ εὐρείαν συζήτησιν ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1907.

ΙΒ' Συνεδρία (27 Μαΐου) 10-12 μ. μ. Ἐκλέγεται παμψηφεί Ἐπίτιμος μὲν Πρόεδρος ὁ ἐγκριτος ὁμογενὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. Ἐμμ. Μπενάκης, ἐπίτιμος δὲ μέλος ὁ κ. Δημ. Ι. Λάμψας, Διευθυντὴς τοῦ Διδακταλείου Ἀθηνῶν, διά τὰς πρὸς τὸν κλάδον τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως συμπληθείας καὶ πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Προτάσει τοῦ κ. Κ. Μερτζιώτου, ἀποφασίζεται, ἵνα, ἀφουλήθη ἢ

ἐκθεσις τῆς Ἑλληνοδίκου Ἐπιτροπῆς τῶν ἀγώνων, ἥτις ἐν αὐτῇ λέγει ὅτι «οἱ δημοδιδάσκαλοι φιλοτίμως μὲν ἀλλ' ἀδαῶς πάνυ τὴν γυμναστικὴν διδάσκουσι», γείνη ἡ θέουσα συζήτησις. Ὁ κ. Ἀβραμιάς ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας ἐκτεθέντα. Ἡ ἐπὶ τούτου περαιτέρω συζήτησις γενήσεται ἐν ἄλλῃ συνεδρίᾳ.

Ο Κ. ΣΤΑΗΣ

ὑΠΕΡ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου ἐπεσκέψατο πρὸ ἡμερῶν τὸν διαπρεπῆ πολιτευτὴν κ. Σπυρ. Στάην, πρῶτον ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, ὃν παρεκάλεσεν, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ὑποβολὴν κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου, διορθοῦντος τὰς ἀτελείας τοῦ τελευταίου νόμου τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ κ. Στάης, δεχθεὶς εὐμενέστατα τὸ Συμβούλιον, ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ ὑποβολὴ νομοσχεδίου ἤδη ἀποβαίνει ἀδύνατος λόγῳ τῶν ὀλίγων συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς, ἐδήλωσε δ' ὅτι κατὰ τὴν προσεχῆ σύνοδον, ὅτε ἡ Βουλὴ κατὰ ἐκδηλωθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Θεοτόκη θὰ συζητήσῃ τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχεδία, ὧν ἐν ἀσφαλῶς θὰ εἶνε περὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, θὰ ζητήσῃ τὴν πρόταξιν τούτου, ἵνα βελτιωθῇ ἡ «Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις, ἀνευ τῆς ὁποίας», ὡς εἶπε, «δὲν δύναται να νοηθῇ Ἔθνος».

Τὸ Συμβούλιον ηὐχαρίστησε θερμῶς τὸν κ. Στάην διά τὰς ἐκδηλωθείσας ἀγαθὰς του διαθέσεις,

ΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας προεκήρυξε καὶ πάλιν διευθυντικὰς ἐξετάσεις, αἵτινες θὰ τελεσθῶσι τὴν 16 Ἰουλίου ἔ. ἔ. ἐν τῷ Μαρσαλείῳ Διδακταλείῳ. Ὁ ἡμέτερος Σύνδεσμος κατὰ μὲν τὰ παρελθόντα ἔτη δι' ὑπομνημάτων ζήτησατο τὴν μεταίωσιν αὐτῶν, κατὰ δὲ τὸν παρελθόντα Μάρτιον διά τῆς ὑποβληθείσης μελέτης ὑπέδειξεν εὐλαβῶς ὅτι ὁ κλάδος τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀποκρούει μῆ φωνῇ τὸ μέτρον τῆς δι' ἐξετάσεων ἐξευρέσεως τῶν Διευθυντῶν διά τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Καὶ ὅμως οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καθαρώς λόγοι, οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς γνώμης τῶν Δημοδιδασκάλων, δὲν ἐλήφθησαν μέχρι τοῦδε ὑπ' ὄψει. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι κατὰ τὴν προσεχῆ

σύνοδον τῆς Βουλῆς, ὅτε ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, θὰ λυθῇ καὶ τὸ περὶ διευθυντικῶν ἐξετάσεων ζήτημα, ἵνα τὰ σχολεῖα διευθύνωσι συνάδελφοι οὐχὶ δι' ἐξετάσεων ὀριζόμενοι, ἀλλὰ διοικητικῶς καὶ διδασκτικῶς ἄξιοι ὄντως τοῦ ἀξιωματος τούτου.

Δ Η Λ Ω Σ Ε Ι Σ

Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ περιοδικοῦ πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων δηλοῖ τὰ ἑξῆς:

α'.) ὅτι ἕνεκα τῶν προσεγγιζουσῶν ἐξετάσεων τῶν Δημοτικῶν σχολείων τὸ παρὸν τεῦχος θὰ κυκλοφορήσῃ ἀπὸ τῆς 11 Ἰουνίου,

β'.) ὅτι οἱ βουλόμενοι νὰ γείνωσι συνδρομηταὶ τοῦ περιοδικοῦ ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσι τούτο πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 30ης Αὐγούστου ἑ. ἔ., ἀποστέλλοντες συγχρόνως πρὸς τὸν ταμίαν κ. Ν. Καρνέσην οἱ μὲν ὄντες μέλη τῶν Ἐπαρχιακῶν Συλλόγων, τῶν δηλωσάντων ἑνωσιν, δραχμὰς δύο (2) δι' ἑτησίαν συνδρομὴν τοῦ περιοδικοῦ, πᾶς δὲ ἕτερος δημοδιδάσκαλος ἢ μὴ δραχμὰς πέντε (5) δι' ὅμοιον λόγον,

γ'.) ὅτι τὸ 3ον τεῦχος, ὅπερ θὰ ἐκδοθῇ κατὰ τὸν Κανονισμόν κατὰ 8βρίον, θὰ ἀποσταλῇ μόνον πρὸς τοὺς καταβαλόντας τὴν συνδρομὴν τῶν συμφώνως τῇ ἀνωτέρω δηλώσει. Πρὸς πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς **ανεξαίρετως** θὰ παύσῃ ἡ ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ.

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου κ. Ἀλ. Μουμούρην ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου μέχρι τῆς 9ης Ἰουνίου ἑ. ἔ., ἡμέρας ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τεύχους, ἀπεστάλησαν καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ Ταμείῳ τὰ ἑξῆς ποσά:

1) δραχμαὶ (21) κατὰ Μάϊον παρὰ τοῦ Συλλόγου Μήλου, ὦν (5) διὰ δικαίωμα ἀναγνωρίσεως καὶ (16) διὰ συνδρομὴν 8 μελῶν.

2) δραχμαὶ (8) παρὰ τῶν δημοδιδασκάλων Αἰγίνης κ. κ. Ἀ. Πελεκάνου, Διευθυντοῦ, Κ. Ρούση, Ἀντ. Καρύδη καὶ Ν. Γρηγοροπούλου δι' ἑξαμηνιαίαν συνδρομὴν.

Πρὸς δὲ τὸν Ταμίαν κ. Ν. Καρνέσην ἀπεστάλησαν:

1) δραχμαὶ (2) παρὰ τοῦ κ. Ἀν. Κοντομάρη (Γλώσσης Σχοπέλου) δι' ἑξαμηνιαίαν συνδρομὴν καὶ

2) δραχμαὶ (4) παρὰ τοῦ κ. Κ. Κιλλικγκάκη ἐκ Λεβαδείας δι' ἑτησίαν συνδρομὴν.

ΒΙΒΛΙΕΜΠΟΡΕΙΑ

“ ΑΥΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ” ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

(Μεταφερθέντα ἄρτι εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ κτισθὲν μέγαρον)

Α'. — ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

Κατὰ τὴν ἀκροτελεύτιον διάταξιν τοῦ ΓΣΑ νόμου τῆς 4 Ἀπριλίου 1907 τὰ διδασκτικὰ βιβλία τοῦ παιδευτικοῦ συστήματος Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου, ἀναγνωστικὰ καὶ λοιπὰ, ἐγκριθέντα αὐτῶς κατὰ τὸν τελευταῖον διαγωνισμόν, ἰσχύουσιν ἐπὶ 4 ἀκόμη ἔτη, δηλ. μέχρι τοῦ ἔτους 1911. Ἐπομένως οἱ κ. Διδάσκαλοι δύνανται ἐλευθέρως νὰ εἰσάγωσιν ἐν τοῖς σχολείοις τῶν αὐτῶ διακρινόμενα, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ **εὐμεθοδία, φιλοκαλία, εὐωνία** καὶ προτιμώμενα ὑπὸ τῶν κ. διδασκάλων. Ἴδου ταῦτα:

ΤΑΞΙΣ Α'. — Ἀλφαβητάριον, τευχ. Α', τετράκις ἐγκριθὲν.

ΤΑΞΙΣ Β'. — Ὁ «Καλὸς Μαθητὴς», ἀναγνωστικὸν ἄρτι ἐγκριθὲν. — Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις, ἐγκριθεῖσαι τελευταῖον.

ΤΑΞΙΣ Γ'. — Ὁ «Χρηστὸς Ἄνθρωπος», ἀναγνωστικὸν ἐσχάτως ἐγκριθὲν. — Γραμματικὴ, τελευταῖον ἐγκριθεῖσα. — **Τετὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθῆκης.** — Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. — Γεωγραφία μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων. — **Ἐδδαγγελικαὶ περικοπαὶ** μετὰ σχολίων. — **Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις.** — Χάρτης τῆς Ἑλλάδος, μέγας, πολὺχρῶμος. — **Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.** — **Χάρτης τῆς Εὐρώπης.** — **Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις** καὶ προβλήματα. — **Καλλιγραφία**, νέα μεγάλη. — **Ἰχνογραφία**, τευχ. Α'.

ΤΑΞΙΣ Δ'. — Ὁ «Ἕλλην Πολίτης», ἐθνικὸν ἀναγνωστικόν. — **Ἡρόδοτος**, ἕτερον ἀναγνωστικόν, πολλάκις ἐγκριθὲν ὡς ἄριστον. — **Γραμματικὴ.** — **Γεωγραφία.** — **Ἐδδαγγελικαὶ περικοπαὶ** μετὰ σχολίων. — **Τετὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθῆκης.** — **Χριστιανικὴ Κατήχησις.** — **Ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.** — **Ἀριθμητικὰ προβλήματα.** — **Καλλιγραφία** μεγάλη. — **Ἰχνογραφία.** — **Ζωολογία** μετὰ πλείστων εἰκόνων. — **Χάρτης τῆς Ἑλλάδος** μέγας, τῆς **Ἑλληνικῆς Χερσονήσου**, τῆς **Εὐρώπης**, τῆς **Παλαιστίνης**, τῆς **Ἀσίας**, τῆς **Ἀμερικῆς**, τοῦ **Ἀνατολικοῦ Ἡμισφαιρίου**, τοῦ **Δυτικοῦ Ἡμισφαιρίου**.

ΤΑΞΙΣ Ε'. καὶ Σ'. — **Χρηστομάθεια**, Σπ. Δουκιάκη. — **Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις**, Σίμ. Χιωτέλλη. — **Ἀνώμαλα ἔγγραφα**, Σίμ. Χιωτέλλη. — **Γεωγραφία**, Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου. — **Ἐδδαγγελικαὶ περικοπαὶ**, Ἀποστολοπούλου. — **Ἰχνογραφία**, Ἀποστολοπούλου. — **Καλλιγραφία** μεγάλη Ἀποστολοπούλου. — **Ζωολογία**, Ν. Ἀποστολίδου. — **Ὄρνιθολογία καὶ Γεωλογία** Σπ. Παπανικολάου. — **Φυσικὴ Ἱστορία**, Ἑλληνικῶν Σχολείων, ὑπὸ Ν. Ἀποστολίδου, ἐγκριθὲν. — **Συντακτικόν**, Ἑλλ. Σχολείων, Π. Παῖζη. — **Συντακτικόν Ἑλλ. Σχολείων**, Χ. Πουλίου. — **Χάρται**, Ἀποστολοπούλου, Ἑλλάδος, Ἑλλ. Χερσονήσου, Παλαιστίνης, Εὐρώπης, Ἀσίας, Ἀμερικῆς, Ἀνατολικοῦ Ἡμισφαιρίου, Δυτικοῦ Ἡμισφαιρίου, πάντες ἐγκριθῆνοι ἐπὶ 5 ἔτη.

ΠΑΡΗΝ τῶν ἀνωτέρω ἐγκριθῆναι διδασκτικῶν βιβλίων οἱ διδάσκαλοι ἰδίως οἱ ἐν Ἐξωτερικῷ εἰσάγωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν καὶ ταῦτα: **Προσευχὰς τῶν παιδῶν**, φερουσας ἐγκρίσιν, εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ δημοτ. Σχολείου. — **Προσευχητάριον**, μικρόν. — **Ἀπόλλωνα**, ἦτοι ἐγκρι-

κοιμένην συλλογήν ποιημάτων διά πάσας τὰς τάξεις.—*Προπαιδείαν*.—*Πατριδογραφίαν* ἀρίστην.—*Παλιγγενεσίαν* τῆς Ἑλλάδος.—*Γραμματικὴν*, μικρὰν τῆς Β' τάξεως.—*Ἀνθρωπολογία*, διά τὰς τάξεις Α', Ε' καὶ Σ'.

Β'.—ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Κινητὴ ἀλφάβητος Δοχ. 8.—Κινητοὶ ἀριθμοὶ Δοχ. 8.—Κινηταὶ εἰκόνες δο. 8.—Ἀναγνώστῆρια κενὰ δο. 45, πλήρη δο. 69.—Ἀριθμητῆρια α' ποιότητος δο. 25, β' ποιότητος δο. 15.—Πίνακες Ἀναγνώσεως ἐπὶ χαρτονίου δοχ. 6.—30 Εἰκόνες Παλ. Διαθήκης χρωματισταὶ δο. 15.—30 Εἰκόνες Καιν. Διαθήκης χρωματισταὶ δο. 15.—24 Πίνακες Ζωολογίας ἔγχρωμοι δο. 15.—30 Πίνακες μεγάλοι Ζωολογίας ὁμοῦ καὶ Βοτανικῆς δο. 25.—Σειρὰ πινάκων ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς φυσικὸν μέγεθος δοχ. 70.—Υδρογῆτοι σφαιραὶ ἑλληνιστὶ διαφόρων μεγεθῶν ἀπὸ δο. 6—150.—Σχήματα Στερεομετρίας, πλήρης σειρὰ δοχ. 20.—Μαθητολόγιον δο. 3,50.—Γενικός Ἐλεγχὸς δοχ. 3,50.—Μηνιαίος καὶ καθημερινὸς Ἐλεγχὸς δο. 3,50. κλπ. κλπ.

Γ'.—ΒΙΒΛΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Ὅμηρος τῶν Δημοδιδασκάλων μετὰ ὑποδειγμάτων διδασκαλίας κλ. Δο. 2,50
 Τὸ Δίκαιον τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, πραγματεία νομικῆ > 2,50
 Στιχοθεορίαι τῆς συγχρόνου ποιήσεως, ἔργον φιλολογικόν > 2,50
 Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ νόμον διδακτικῶν βιβλίων > 2.—
 Μελέτη περὶ σταθιδευπορίας, ἀγόμεναι ἐν τῷ Α' Σταθιδικῷ
 Συνεδρίῳ Πατρῶν > 1.—
 Ἀναλύσις παιδαγωγικοῦ συστήματος Θ. Ν. Ἀποστολοπούλου > 3.—
 Σελίδες ἐπιτομῆ 424
 Διάφοροι δημοδιεύσεις ἐν ἐφημερίῳ, περιοδικῳ καὶ ἰδιαιτέροις
 φυλλαδίῳ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΥΧΥΤΗΡΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ ἀτυμοκίνητα Στοιχειοχυτήρια Ἀποστολοπούλου, γνωστὰ εἰς τὸ Πανελλήνιον ὡς τὰ τελειότατα καὶ πλουσιώτατα εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων, ἔχουσιν ἐν ἀποθήκῃ στοιχεῖα περὶ καὶ κεφάλαια ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν, ἀξίας ἀνω τῶν 130 χιλιάδων δραχμῶν, ὥστε δύναται τὰ ἐπιτελεῖσθαι ἀμέσως παραγγελίας ὁσὸνδήποτε μεγάλας, ὁμοίως δὲ καὶ μικράς.

Τὰ δὲ ΑΤΜΟΚΙΝΗΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ἐργαστήρια Ἀποστολοπούλου, ὁμοίως πλουσιώτατα εἰς πάντα τὰ εἶδη τῶν στοιχείων, ἀναλαμβάνουσι τὴν φιλόκαλον καὶ ταχεῖαν ἐκτέλεσιν πάσης τυπογραφικῆς ἐργασίας, καὶ συγγραμμάτων—*βυζαντινῆς μουσικῆς*—εἰς τιμὰς εὐθηγοτάτας.

Ζῆτει μεζονας λεπτομερείας ἐν τοῖς Εἰδικοῖς Καταλόγοις τῶν Καταστημάτων Ἀγῆς Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῷ τόμῳ τῆς Ἀναλύσεως τοῦ Παιδαγωγικοῦ Συστήματος τοῦ κ. Θεοδώρου Ν. Ἀποστολοπούλου· ἐπι δε ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τόμῳ τοῦ Λεγματολογίου τῶν Τυπογραφικῶν Ἐργαστηρίων καὶ τῶν μοναδικῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ Στοιχειοχυτηρίων Ἀγῆς Ἀθηνῶν.

ΜΕΓΑ

ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΚΩΝΣΤ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

Προμηθευτοῦ

τῆς ἰδιαιτέρας Βιβλιοθήκης τῆς Α. Μ.

καὶ ἀπάντων τῶν Πανεπιστημιακῶν ἑφορτιστηρίων

ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

C. ELEUTHEROUDAKIS

Librairie Française et Internationale

ATHÈNES

Ἀναλαμβάνει τὴν προμήθειαν παντὸς συγγραμματος εἰς οἰκονομικὴν γλῶσσαν.

Ἐγγράφει συνδρομητὰς εἰς ὅλα τὰ περιοδικὰ καὶ ἀκαδημαϊκὰ δημοσιεύματα τοῦ κόσμου.

Πλουσία καὶ διαρκῆ παρακαταθήκη Ἐπιστημονικῶν καὶ Φιλολογικῶν συγγραμμάτων εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΟΝ

Κατάλογοι καὶ πᾶσα πληροφορία ΔΩΡΕΑΝ.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ

Ἐν Ἀθήναις, Ὁδὸς Αἰόλου 179.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ καὶ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

Ἔργαστάσια καταστάσεων καὶ φακέλων

Εἰδικὴ κατασκευὴ Τετραδίων γραφῆς, καλλιγραφίας καὶ ἰχθυογραφίας, μετὰ καὶ ἄνευ στιγμάτων. Διάφορα τετράδια πινακογραφίας καὶ χαρτογραφίας εἰς διάφορα μεγέθη καὶ φύλλα.

Μεγάλῃ ἀποθήκῃ χάρτου γραφῆς λευκοῦ καὶ ρηγωμένου πλαγίως καὶ ὀριζοντίως. Ἀπαντᾷ τὰ εἶδη τῆς γραφικῆς ὕλης εἰς πλουσίαν συλλογὴν.

Πώλησις χονδρική καὶ λιανική.

Τιμαὶ συγκαταβατικά.

**ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ, ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΙΑΣΩΝΟΣ Ν. ΓΙΑΝΝΙΣΗ
162—ὁδὸς Αἰόλου—162.—ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.**

(Ἐναντι Ταχυδρομικοῦ Μεγάρου)

Τμημα βιβλιοπωλείου.—Ἐν αὐτῷ εὐρίσκονται πάντα τὰ ἐγκεκριμένα βιβλία τῶν Δημοτ. σχολείων ὅλων τῶν συγγραφέων καὶ πᾶν βιβλίον χρήσιμον τοῖς δημοδιδασκάλοις.

Τμημα χαρτοπωλείου.—Πλουσιωτάτη συλλογὴ γραφικῆς ὕλης. Ὅλα τὰ εἶδη τῶν τετραδίων γραφῆς, ἰχθυογραφίας, μετὰ στιγμάτων καὶ ἄνευ καλλιγραφίας καὶ χαρτογραφίας, κραγιόνια καὶ χρώματα διὰ χάρτας τῶν καλλιτέρων ἐυρωπαϊκῶν ἐργαστασίων κλπ. κλπ.

Τμημα τυπογραφείου.—Ἐκτυπώσεις ἐπισκεπτηρίων, ἀγγελτηρίων γάμων, ἐπικεφαλίδων ἐπιστολῶν, φακέλων καὶ πάσης τυπογραφικῆς ἐργασίας καλλιτεχνικῆς.

Ἐκατὸν ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά δραχ. 1,75 ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν, αὐδεμία παραγγελία ἐκτελεῖται ἄνευ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀντιτίμου.

Διδακτικά ὄργανα καὶ σκευὴ, Ἀναγνωστήρια, Ἀριθμητήρια, σχήματα στερεομετρίας, Πίνακες ἀνατομικῆς τοῦ Ἀνθρώπου, Πίνακες Π. Κ. Διαθήκης, Πίνακες Ζωολογίας, Χάρται ὅλων τῶν Ἠπείρων.

Τιμαὶ εἰλικρινεῖς χάριν τῶν κ.κ. Δημοδιδασκάλων.

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΛΙΑ Ν. ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΑΡΣΕΝΗ ΙΩ. Ἀλφάβητάριον Μέρος Α'. ἐγκεκριμένον ἐν τῷ διαγωνισμῷ διὰ τὴν πενταετίαν 1906—1911, τυπωμένον μὲ γράμματα πολὺ μεγάλα, κατὰ τὸ νέον ἐυρωπαϊκὸν ὑπόδειγμα, ἐπὶ χάρτου ἐκλεκτοῦ καὶ κοσμοῦμενον ὑπὸ 24 πρωτοτύπων καλλιτεχνικῶν εἰκόνων μετ' ἐξόχου χρωματιστοῦ ἐξωφύλλου, ὀφειλομένου εἰς τὸν χρωστῆρα διακεκριμένου Ἑλλήνου ζωγράφου. Τιμᾶται (χαρτόδετον λεπτῶν 24) ἄδετον λεπτῶν 14.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ ΑΘ. Γεωγραφία ἢ μόνῃ νέα ἐγκριθεῖσα ἐν τῷ διαγωνισμῷ ἐπὶ πενταετίαν 1906—1911 ὡς ἡ συντηρωτάτη καὶ συγγράμως ἀκριβεστάτη καὶ καταλληλοτάτη πασῶν διὰ τὴν Γ' καὶ Δ' τάξιν. Τιμᾶται λεπτῶν 49.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ ΑΘ. Πλήρες μαθηματικὸν σύστημα τὸ μόνον ἐγκριθὲν ἐν τῷ τελευταίῳ διαγωνισμῷ ἐπὶ πενταετίαν 1906—1911 διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Β', Γ', Δ', Ε' καὶ Σ' τάξεως Ἦτοι :

Ἀσκήσεις Ἀριθμητικαὶ διὰ τὴν Β' τάξιν. Τιμᾶται λεπτῶν 14

Ἀσκήσεις Ἀριθμητικαὶ διὰ τὴν Γ' τάξιν. Τιμᾶται λεπτῶν 14

Συλλογὴ Προβλημάτων διὰ τὴν Δ' τάξιν. Τιμᾶται λεπτῶν 21

Συλλογὴ Προβλημάτων διὰ τὴν Ε' καὶ Σ' τάξιν » 28

Πρακτικὴ Γεωμετρία διὰ τὴν Δ', Ε' καὶ Σ' τάξιν » 28

Ἡ πλήρης αὕτη Μαθηματικὴ σειρά τοῦ κ. Καραγιαννίδου εἶναι συντεταγμένη ἐπιστημονικῶς καὶ πρακτικῶς κατὰ σύστημα ὅλων νέον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μέθοδον, τὴν διάταξιν τῆς ὕλης καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀσκήσεων.

Πάντα τ' ἀνωτέρω βιβλία πωλοῦνται εἰς τὰ κυριώτερα βιβλιοπωλεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ παρὰ τῷ ἐκδότῃ Ἡλίᾳ Δικαίῳ (ὁδὸς Ἀλκιβιάδου 35), ὅστις ἀποστέλλει αὐτὰ ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν ἅμα τῇ λήψει τῆς ἀξίας.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Θ. ΓΑΪΤΑΝΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1—Ὁδὸς Δραγατσάνιου—1

(Πλατεία Ἀγ. Θεοδώρων)

Μεγάλῃ ἀποθήκῃ τυπογραφικοῦ χάρτου εἰς τιμὰς ἀνεπίδεκτους συναγωνισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΑΙ „ΜΟΥΣΑΙ“

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

13 ὁδὸς Ἐρμοῦ — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ὁδὸς Ἐρμοῦ 13

Ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου βιβλιοπωλείου τὰ κάτωθι βιβλία ἐγκεκριμένα ἐπὶ πενταετίαν :

α'. Ἀναγνωστικά.	ΖΥΓΛΑΚΗ Γ. Ἐξαγγ. περικ. πλήρων
ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ Μ. Ἀλφαβητάριον μ. Β'	δ'. Ἱστορικά.
ΜΑΚΡΥΝΑΙΟΥ Α. Ἀλφαβητάριον μ. Α'	ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Ν. Ἱστορία τῆς Ἀρ-
— Ἀναγνωσματάριον τάξ. Β'	χαίας Ἑλλάδος
— Ἀναγνωσματάριον > Γ'	— Ἱστ. τῆς Νεωτ. Ἑλλάδος
— Ἀναγνωσματάριον > Δ'	ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Α. Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας
ΖΥΓΛΑΚΗ Γ. Ἀλφαβητάριον μέρ. Α'	Ἑλλάδος
ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ Α. Ἀναγνωσματάριον τ. Β'	— Ἱστ. τῆς Νεωτ. Ἑλλάδος
— Ἀναγνωσματάριον τάξ. Δ'	ΜΑΚΡΥΝΑΙΟΥ Α. Ἱστορία τῆς Ἀρ-
ΚΟΛΟΚΟΤΣΑ Ἀλφαβητάριον μ. Β'	χαίας Ἑλλάδος
— Ἀναγνωσματάριον τάξ. Γ'	— Ἱστ. τῆς Νεωτ. Ἑλλάδος
β'. Γραμματικά.	ε'. Γεωγραφικά
ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Π. Γραμμα-	ΜΑΚΡΥΝΑΙΟΥ Α. Γεωγραφία πλήρων
ματικὴ κοινῶν	(μετὰ χαρτῶν)
ΠΡΟΦΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Γραμματικὴ	ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. Γεωγραφία κοι-
κοινῶν	νῶν Σχολείων
ΜΑΚΡΥΝΑΙΟΥ Α. Γραμματικὴ κοινῶν	ΣΙΔΕΡΗ Ι. Χάρτης τῆς Ἑλλάδος
ΚΥΡΙΑΚΑΤΟΥ Χ. Γραμματικὴ κοινῶν	— Χάρτης τῆς Ἑλλ. Χερσον.
ΠΑΤΖΗ Π. Γραμματικὴ κοινῶν	στ'. Φυσικομαθηματικά.
γ'. Θρησκευτικά.	ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Α. Φυσικὴ Ἱστορία
ΚΟΛΟΚΟΤΣΑ Δ. Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς	ΜΑΛΤΕΖΟΥ Κ. Φυσικὴ πειραματικὴ
Διαθήκης	ΚΥΠΡΙΩΤΟΥ Π. Προβλήματα τάξ. Β'
— Ἱστ. τῆς Καινῆς Διαθήκης	— Προβλήματα τάξ. Γ'
ΜΟΣΧΑΚΗ Ι. Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς	— Προβλήματα τάξ. Δ'
Διαθήκης	ΠΡΟΦΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Προβλήματα
— Ἱστ. τῆς Καινῆς Διαθήκης	τάξ. Β'
— Χριστιανικὴ Κατήχησις	— Προβλήματα τάξ. Γ'
— Ἐξαγγελ. περικοπ. κοινῶν	ΨΑΡΑΝΤΗ Β. Προβλήματα Ε' καὶ ΣΤ'
— Ἐξαγγελ. περικοπ. πλήρων	ΔΑΜΙΑΝΟΥ Ι. Καλλιγραφία
ΜΑΚΡΥΝΑΙΟΥ Α. Ἱστορία τῆς Και-	ΒΑΡΟΥΣΑΚΗ ΑΙΚ. Οἰκιακὴ Οἰκονομία
νῆς Διαθήκης	

Βραβεῖον Χρυσοῦν διὰ τοὺς φακέλλους Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ διὰ τὰ Κατάστημα ΑΘΗΝΑΙ

ΑΤΜΟΚΙΝΗΤΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΚΑΤΑΣΤΙΧΩΝ καὶ ΦΑΚΕΛΛΩΝ
 Γραμμογραφεῖον καὶ Καλλιτεχνικὸν Τυπογραφεῖον
 Ἰδιοκτήτην Κεντρικὸν Κατάστημα Ὑποκατάστημα
 14— Ὁδὸς Καλαμιώτου—14 46— Ὁδὸς Σταδίου—46
 (Πλησίον Κοπυναρίας) (Γονίᾳ Ἀρσακείου)
 Ἀποθήκη χαρτῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ
 Ἀποθήκη παντὸς εἶδους Γραφικῆς ὕλης
 Μεγάλῃ παρακαταθήκῃ τετραδίων παντὸς εἶδους καὶ σχήματος
 Πιρελήφθησαν ἐσχάτως :
 Πέννες διαρκείας Ἀμερικανικαὶ τελειόταται.
 Φωτογραφικὰ εἶδη Λουμιέρ.
 Πώλησις Τιμαί
 Χονδρική καὶ Λιανική Ἀσυναγώνιστοι

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Πρὸς χρῆσιν τῶν παιδῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Μετὰ εἰκόνων

Τεῦχος πρῶτον. Περιεχόμενα : Αἱ δύο διδμοὶ (Διήγημα).— Αἱ φιλονεικίαι (Μονόλογος).— Ἡ Σκιά (Διήγημα).— Σπυδαῖον ζήτημα (Μονόλ.). Δ. 35.
 Τεῦχος δεύτερον. Περιεχόμενα : Τὸ ὄνειρον τοῦ Παύλου (Διήγημα).— Ἡ Χιμέρα (Μονόλ.).— Ἡ παραμύθια Μαργαρίτα (Διήγ.).— Τὸ ξύλινο ἀλογακι (Διάλογος).— Δεπ. 35
 Τεῦχος τρίτον. Περιεχόμενα : Ἡ ἐπανάστασις (Κωμῳδία).— Τὰ κουνέλια (Διήγημα).— Τὸ Ταμείον (Μονόλ.).— Τὸ Καινὸς γιο φόρεμα (Δραματίον).— Δεκαπέντε ἐτῶν (Μονόλ.).— Δεπ. 35
 Τεῦχος τέταρτον. Περιεχόμενα : Ἡ ἀνατροπὴ τῶν τέκνων. — Ὁ εὐγνώμων σκύλος (Διήγ.).— Τί θὰ γένηται, ὅταν μεγαλώσῃς (Διάλογος).— Ἄγ! τί καλὰ ποῦ εἶμαι μικρὴ! (Παίγμα).— Δεπ. 35
 Τεῦχος πέμπτον. Περιεχόμενα : Περίπατος εἰς τὸ δάσος (Διήγημα).— Τὸ τραγοῦδι τῆς γιαγιάς (Δραματίον).— Νηστεία! (Μονόλογος).— Ὑπομονὴ (Διάλογος).— Ταξίδιον ἀναψυχῆς (Μονόλογος).— Δεπ. 35
 Τεῦχος ἕκτον. Περιεχόμενα : Ἡ καλὸς τοῦ δάσους (Διήγ.).— Τὰ κεράσια (Μονόλ.).— Τὸ εὐρημα (Διάλ.).— Φροῦ-Φροῦ (Παιδικὴ σκηνή). Δεπ. 35
 Τεῦχος ἕβδομον. Περιεχόμενα : Τὰ Βαπτίσια τῆς κούκλας (Παιδικὴ σκηνή).— Τὰ γυαλένια μάτια (Παιδικὴ σκηνή).— Δεπ. 35
 Τεῦχος ὄγδοον. Περιεχόμενα : Ἡ ὑποβάτικ (Κωμικὴ σκηνή).— Τὸ ζῶντι τοῦ γαλακτος (Παιδικὴ σκηνή).— Δεπ. 35
 Τὰ ἀνωτέρω ἐξεδόθησαν καὶ πωλοῦνται παρὰ τῷ Ἐκδοτικῷ Οἴκῳ Γ. Φέξη.

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ἔχει κεφάλαιον μετοχικόν

ἘΞ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΡΑΧΜΑΣ—6,000,000

ἘΚ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΕΧΟΥΣΙ ΚΑΤΑΒΛΗΘΗ

ἘΝ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΝ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑΙ ΧΙΛΙΑΔΕΣ—1,500,000

ΣΥΝΕΣΤΗΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ

ΕΘΝΙΚΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΟΥΣ

Ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἰδικόν της ἀντιπρόσωπον, ὃ ὁποῖος παρακολουθεῖ τὰς ἐργασίας καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὰ Συμβούλια τῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς.

Ἔργασια τῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς

Α') Λάγεια ἐπὶ ἐνεχέρῳ ἐμπορευμάτων παντὸς εἶδους.—Λάγεια ἐπὶ ἐνεχέρῳ χρυσοῦ, ἀργύρου, κοσμημάτων κλπ.—Λάγεια ἐπὶ ἐνεχέρῳ λαχειοφόρων Ὀμολογιῶν Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ ἐν γένει χρεωγράφων παντὸς εἶδους.

Β') Προεξοφλήσεις Ἐμπορικῶν γραμματίων.

Γ') Προεξοφλήσεις μισθοδοσιῶν Δημοδιδασκάλων, Ἐλληνοδιδασκάλων καὶ Καθηγητῶν.

Δ') Προεξοφλήσεις συντάξεων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν.

Ε') Ταμιευτήριον.—Ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα δέχεται καταθέσεις εἰς τὸ Ταμιευτήριον ἀπὸ **μιάς Δραχμῆς** καὶ ἄνω καὶ δίδει τόκον 4 1/4 ο/ο.

Ὁ καταθέτης, ὅποτεν θέλη, λαμβάνει τὰ χρήματά του ὅπσοι εἴτε ὅλα εἴτε μέρος.

ΣΤ') Ἐργοὶ καταθέσεις.

Ἡ Λαϊκὴ Τράπ. διὰ καταθέσ. ἀποδοτέας μετὰ 3 μῆνας πληρόναι τόκον	3 1/2 0/0
» » » » μετὰ 6 μῆνας » »	3 3/4 0/0
» » » » ἐν ἔτος » »	4 1/4 0/0
» » » » δύο ἔτη καὶ πλέον » »	5 1/4 0/0

Ζ') Ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα ἀναλαμβάνει τὴν εἰσπραξίν γραμματίων, τοκομετιδίων κλπ. Ἀγοράζει καὶ πωλεῖ παντὸς εἶδους χρεωγράφα κατ' ἐπιτολὴν τρίτων καὶ ἐν γένει ἐτελεῖ κάθε ἄλλην τραπεζικὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια γὰ ἔζη σκοπῶν τὴν ἀνακούφισιν τῆς λαϊκῆς τάξεως.

Με προκαταβολὴν δραμῶν δεκαπέντε ἀποκτᾷ τις ἀπὸ τῆς Λαϊκῆς μὲ ἐπιτολὴν συνδιασίων μίαν λαχειοφόρον τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῶν 100 δραμῶν. Οἱ ἐν ταῖς ἐπιτολαῖς ἀπενθύνονται εἰς τὰ ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς.

Γραφεῖα Τραπεζῆς ἐντὸς Στουῆς Ἀρσακείου.

Ο ΨΗΦΙΣΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Ἄρθρον 1ον.—Ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων διμηναῖον παιδαγωγικὸν περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον» ἐκ δύο τοιλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων.

Ἄρθρον 2ον.—Τὸ περιοδικὸν δὲν ἐκδίδεται τὸν Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον ἐκαστου ἔτους ἕνεκα τῶν διακοπῶν τῶν μαθημάτων.

Ἄρθρον 3ον.—Τὸ περιοδικὸν ἀποστέλλεται δωρεάν πρὸς τὰ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Συλλόγου, ἐφ' ὅσον οἱ πόροι τοῦ Συνδέσμου ἐπιτρέπουσι τοῦτο. Εἰς δὲ τὰ μέλη τῶν ἐπαρχιακῶν Συλλόγων, τῶν δηλωσάντων ἐνωσιν, ἀποστέλλεται προκαταβαλλομένης εἰσίας διδράχμιον συνδρομῆς. Πρὸς πάντα δὲ βουλόμενον δημοδιδάσκαλον ἢ ἄλλον τινὰ ἀποστέλλεται προκαταβαλλομένων δραμῶν πέντε εἰρηίως.

Ἄρθρον 4ον.—Τὰ τοῦ περιοδικοῦ διευθύνει ἐπιτροπεία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου, ὡς εἰρηγητοῦ, δύο μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ τεσσάρων τακτικῶν μελῶν, ὁριζομένων πάντων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 5ον.—Ἀπαρτία πρὸς συνεδρία τῆς ἐπιτροπείας καταρτίζεται ἐκ τεσσάρων μελῶν. Αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῆς λαμβάνονται κατὰ πλειονοψηφίαν, νικῶσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρον 6ον.—Ἡ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ἐξακολουθεῖ καθ' ὅλην τὴν περίοδον ἐκάστου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 7ον.—Συνεργάται τοῦ περιοδικοῦ γίνονται πάντες οἱ παιδαγωγοί, οἱ Ἐπιθεωρηταὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδύσεως, οἱ Δημοδιδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἱ Διευθυνταὶ ἢ Ὑποδιευθυνταὶ ἐφημερίδων, αἱ λόγια Κυφαὶ καὶ δεσποινίδες, οἱ ἰατροί, οἱ διευθυνταὶ τῶν Γεωργικῶν Σχολῶν καὶ καθόλον πάντες οἱ περὶ τὰ γράμματα ἀσχολούμενοι.

Ἄρθρον 8ον.—Ἄν κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐπιτροπείας προσφερομένη τις τυχὸν ὕλη θεωρηθῆ μὴ συνάδουσα τῷ σκοπῷ τοῦ Περιοδικοῦ ἢ τοῦ Συνδέσμου δὲν δημοσιεύεται.

Ἄρθρον 9ον.—Διατριβαὶ οὐχὶ ἐπιστημονικαί, λίβελλοι καὶ ἐν γένει πάντα τὰ προσωπικὸν χαρακτῆρα ἔχοντα δημοσιεύματα δὲν δημοσιεύονται.

Ἄρθρον 10ον.—Παράπονα καὶ καταγγελίαι ἐνυπόγραφοι κατὰ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν δημοσιεύονται, ἂν κρίνῃ τοῦτο εὐλόγον ἢ ἐπιτροπεία.

Ἄρθρον 11ον.—Ἀνόνημοι ἐπιτολαὶ ἢ δημοσιεύματα ὑπὸ ψευδώνυμον δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄμην.

Ἄρθρον 12ον.—Τὸ περιοδικὸν θὰ δημοσιεύῃ πᾶσαν τὴν κίνησιν τοῦ Συνδέσμου, τὰς παιδαγωγικὰς διαλέξεις, μεταφράσεις ξένων δημοδιδασκαλικῶν περιοδικῶν καὶ συγγραμμάτων σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὴν κατωτάτην ἐκπαίδευσιν καὶ

καθόλου πᾶν τὸ εἶνον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ δημοδιδασκάλου. Ὑποδειγματικαὶ διδασκαλίαι παρὰ Παιδαγωγῶν ἢ Δημοδιδασκάλων δὲν ἀποκλινοῦσι, διαν εἰς οὐντομοὶ καὶ καλῶς κατηγοριζόμεναι.

*Ἀρθρον 13ον.— Τὸ περιοδικὸν δημοσιεῖται εἰκόνας καὶ ἔξοδα.

*Ἀρθρον 14ον.— Τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδόσεως καὶ ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ, ἤτοι τυπογραφικά, χάριτες, ταχυδρομικά, ταίρια, ἀμοιβὴ διεκπεραιωτοῦ, ἀγορὰ ξένων περιοδικῶν καὶ συγγραμμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν στοιχειωδὴ ἐκπαίδευσιν, μεταφραστικά, ἔξοδα ἀλληλογραφίας καὶ ἐν γένει πᾶν ἕτερον περὶ τοῦτου ἔξοδον, καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ Ταμίου τοῦ Συνδέσμου δι' ἀποδείξεως ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ δύο μελῶν τῆς ἐπιτροπείας τοῦ περιοδικοῦ, ὁριζομένων ὑπ' αὐτῆς ταύτης ὡς ἐλεγκτῶν, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ἐπισυνάπτονται καὶ αἱ μερικαὶ τῶν ἔξοδων ἀποδείξεις.

*Ἀρθρον 15ον.— Τὰ ἔξοδα ταῦτα ἀναγράφονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐκάστου ἔτους.

*Ἀρθρον 16ον.— Ἐπιτρέπεται, ἵνα ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ ἢ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι δημοσιεῖνται ἀγγεῖλαι περὶ διδασκικῶν βιβλίων ἢ ἐπιστημονικῶν ἢ διδασκικῶν ὁργάνων ἐπὶ πληρωμῇ, ὁριζομένη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας.

*Ἀρθρον 17ον.— Ἡ ἐπιτροπεία δύναται νὰ ἀναθέσῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ εἰς παιδαγωγόν, ἐποπτεῖνους ἄλλους αὐτῆ τὰ τῆς ὕλης.

*Ἀρθρον 18ον.— Τὴν ἐπιτροπείαν καλεῖ εἰς συνεδρίαν ὁ Πρόεδρος ἅπαξ τοῦλάχιστον κατὰ διμηρίαν.

*Ἀρθρον 19ον.— Τὸ πρῶτον φύλλον ἀποστέλλεται δωρεὰν πρὸς πάντας τοὺς Δημοδιδασκάλους τῶν ἑποχιακῶν Συλλόγων καὶ τοὺς Διευθυντὰς τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκάστου δήμου Δημοτικῶν Σχολείων, ὅπου δὲν ἰδρῦθησαν Σύλλογοι.

*Ἀρθρον 20ον.— Ἐὰν εὐδοκίμησῃ τὸ περιοδικόν, ἐκδίδεται τοῦτο καὶ ἅπαξ τοῦ μηνὸς καὶ ἐν εὐρύτερῳ κύκλῳ, κανονιζομένων πασῶν τῶν λεπτομερειῶν ὡς καὶ πάσης ἄλλης τοιαύτης, μὴ καθοριζομένης ὧδε, ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Φεβρουαρίου 1907.

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

ΑΔ. Ν. ΜΟΥΜΟΥΡΗΣ

Κων. Δ. Οἰκονομίδης

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κ. Ἀλ. Ν. Μουμούρης κατοικεῖ κατὰ τὴν ὁδὸν Τσαμαδοῦ ἀριθ. 18, ἐνθα κεῖται καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Συνδέσμου.

Γίνεται γνωστὸν πρὸς πάντα ὅτι αἱ παρὰ τῶν ἑποχιακῶν Συλλόγων ἀποστολαὶ τῶν συνδρομῶν ὡς καὶ αἱ τυχόν μὲν μερεῖς ὑπὸ δημοδιδασκάλων τοιαῦται γίνονται πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συνδέσμου κ. Ν. Καρνέσην, Διευθυντὴν τοῦ 7ου σχολείου, ὁδὸς Μακεδονίας 4.